

Siedlecki, Jan

Sejmiki szlachty ziemi bielskiej w Brańsku w XVI-XVIII wieku

Przegląd Historyczny 80/2, 239-272

1989

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Sejmiki szlachty ziemi bielskiej w Brańsku w XVI-XVIII wieku

SEJMIKI ZIEMI BIELSKIEJ DO 1569 ROKU

Do 1569 r. posłowie szlachty ziemi bielskiej uczestniczyli w obradach sejmów litewskich, aż do tego bowiem momentu województwo podlaskie wchodziło w skład Wielkiego Księstwa Litewskiego. Sejmy litewskie różniły się od koronnych jako że izba poselska w XVI wieku odgrywała w sejmie koronnym bez porównania większą rolę aniżeli w litewskim. Magnateria litewska nie chciała dopuścić do wspólnych obrad szlachty litewskiej nazywanej pogardliwie *populus*. Od lat trzydziestych do sześćdziesiątych XVI w. szlachtę danej ziemi na sejmach litewskich reprezentowali chorąży tej ziemi, natomiast urzędników ziemskich i grodzkich marszałek danej ziemi¹. Zwykle jednak chorąży ziemski wybierał spośród szlachty dwóch „ludzi bacznych i roztropnych” i razem reprezentowali daną ziemię w sejmie. Dopiero w 1564 r. Zygmunt August zgodził się, ażeby na wzór Korony na sejmikach powiatowych szlachta sama wybierała posłów na sejmy litewskie². 30 grudnia 1565 r. na sejmie litewskim w Wilnie Zygmunt August wydał przywilej upodobniający sądy ziemskie oraz szlacheckie sejmiki powiatowe w Wielkim Księstwie Litewskim do odbywających się w Koronie³. Praktycznie więc dopiero od 1566 r. sejmiki w Wielkim Księstwie Litewskim tak jak i w Koronie zagajane były przez specjalnego posła królewskiego opatrzonego listem uwierzytelniającym, a także instrukcją, w której wykazane były sprawy, mające być przedmiotem obrad przyszłego sejm⁴. Od tego czasu udział szlachty litewskiej we władzy prawodawczej przestał być już tylko symboliczny.

I. T. Baranowski początki sejmikowej działalności szlachty ziemi bielskiej odnosi do roku 1501, kiedy to Aleksander Jagiellończyk nadał tej ziemi przywilej na prawo polskie, jednakże z kilkoma istotnymi ograniczeniami⁵. Sędzia i podsędek ziemi bielskiej otrzymali listy z wezwaniem do stawienia się na sejm litewski do Wilna w maju 1514 roku⁶.

¹ J. Jaroszewicz, *Obraz Litwy* t. II, Wilno 1844, s. 57.

² W. Smoleński, *Szkice z dziejów szlachty mazowieckiej*, Kraków 1908, s. 125.

³ M. Lubawskij, *Oczerk istorii litowsko-russkogo gosudarstwa*, Moskwa 1915, s. 364—365.

⁴ I. T. Baranowski, *Podlasie w przededniu Unii Lubelskiej*, PH t. VII, 1908, s. 74.

⁵ Tamże, s. 66.

⁶ N. Maksimiejko, *Sejmy litowsko-russkogo gosudarstwa*, Charków 1902, dodatki, s. 39.

Szlachta ziemi bielskiej na początku lat trzydziestych XVI w. zebrawszy się na sejmiku postanowiła dobrowolnie opodatkować się i prosić królową Bonę, by ta za zebrane pieniądze wykupiła ich z rąk Olbrachta Gasztołda, u którego była wtedy w zastawie prawie cała ziemia bielska. Delegaci bielskiej szlachty Stanisław Wierzbowski, pisarz ziemi bielskiej oraz Mroczek Krassowski zaopatrzeni w listy wierzytelne do królowej Bony przybyli do Krakowa w listopadzie 1532 roku i przedłożyli Zygmuntowi I oraz Bonie swe prośby. Zygmunt I listem z 21 listopada 1532 r. zwołał sejmik powiatowy szlachty ziemi bielskiej do Brańska na 16 grudnia t. r.⁷ W liście zwołującym ten sejmik król pisał, iż zwołał go przychyłając się do usilnych próśb szlachty bielskiej zanoszonych przez nią do tronu. Król obiecywał wysłać do Brańska na czas obrad sejmiku swego posła Stanisława Wierzbowskiego, pisarza ziemi bielskiej, zaopatrzonego w listy króla i królowej, dotyczące wyzwolenia wszystkich ziemian bielskich od ucisku i polepszenia ich bytu. Dochowały się ślady sejmikowej działalności szlachty bielskiej z roku 1533. Jak się dowiadujemy z listu królewskiego do Olbrachta Gasztołda z 25 kwietnia 1533 roku, *wsi poddanyje powiatu bielskoho* posłali do króla *niekotorych ziemian bratju swoju* z zażaleniem, że urzędnicy starościńscy przeszkadzają im w zbieraniu funduszu na wykupienie powiatu bielskiego⁸. Posłowie do króla musieli być, jak przypuszczamy, znowu wybrani na sejmiku szlachty ziemi bielskiej, najprawdopodobniej w Brańsku. Mamy dużo dowodów na to, że sejmiki szlachty ziemi bielskiej odbywały się właśnie w Brańsku w drugiej połowie XVI wieku oraz przez cały XVII i XVIII wiek. Jednakże dla pierwszej połowy XVI wieku, list królewski z 21 listopada 1532 r. zwołujący sejmik szlachty ziemi bielskiej do Brańska jest jedynym jak dotąd dowodem na to, że właśnie w tym mieście, awansującym z czasem do rangi stolicy administracyjnej ziemi bielskiej, zrodziła się tradycja odbywania sejmików oraz zjazdów publicznych szlachty.

Posłami ziemi bielskiej na sejm wileński w 1547 r. byli: Jan Mieński oraz Marcin Jałbrzyk Wyszeński. Dzięki ich usilnym staraniom Zygmunt August 23 lutego 1547 r. zniósł ograniczenia obowiązujące jeszcze w nadanym ziemi bielskiej prawie polskim, a szlachtę tej ziemi zrównał ze szlachtą drohicką i mielnicką. Szlachta ziemi bielskiej w tych latach interesowała się już obradami sejmowymi, informowała się o przebiegu obrad, rozważała wnioski innych ziem Wielkiego Księstwa Litewskiego i układała wspólne postulaty w tzw. petitach, które posłowie ziemi bielskiej przedkładali następnie na sejmach litewskich królowi. Petycje szlachty podlaskiej, które ocalały od zagłady, np. bielska i wspólna drohicko-mielnicką, podane na sejmie wileńskim w 1547 roku były, jak pisze Baranowski, „tak zbliżone do siebie, iż przypuszczać można, że podlaskie sejmiki komunikowały sobie wzajemnie swe postulaty lub wspólnie naradzały się nad pewnymi punktami”⁹. Szlachta ziemi bielskiej w połowie XVI w. sama ustalała wielkość zapłaty dla posłów ziemskich i chorążego jako zwrotu kosztów poselstwa, a jeśli któryś ze

⁷ *Acta Tomiciana* t. XIV, Poznań 1952, s. 790.

⁸ W. Pocięcha, *Królowa Bona* t. III, Poznań 1958, s. 100.

⁹ I. T. Baranowski, *op. cit.*, s. 69.

szlachty ociągał się z uiszczeniem uchwalonej sumy, miano prawo bez żadnej zwłoki egzekwować na nim niezapłaconą kwotę¹⁰.

Jak wiemy król często, wbrew przywilejom, naznaczał urzędników ziemskich bez porozumienia ze szlachtą. W pierwszej połowie XVI w. nie spotkaliśmy się z protestami przeciwko tym nadużyciom, ale powoli wzrastało uświadomienie ogółu szlacheckiego i wzmagala się troska o zachowanie przywilejów w tym względzie. Jak pisze Baranowski, w 1551 r. w ziemi bielskiej obradował sejmik szlachecki, który „przez usta posła Jana Krassowskiego energicznie zaprotestował przeciwko zamianowaniu pisarzem ziemi bielskiej Alberta Jasińskiego *sine nulla legitime electione praemissa*”¹¹.

Od początku lat sześćdziesiątych XVI w. życie sejmikowe szlachty w trzech ziemiach województwa podlaskiego nabrało tempa. Żywo dyskutowana była sprawa unii Wielkiego Księstwa z Koroną. Na początku lat sześćdziesiątych na czoło szlachty podlaskiej dążącej do włączenia Podlasia do Korony wysunął się starosta brański i suraski (w latach 1558—1565), Krzysztof Olędzki. Był on wybierany posłem szlachty ziemi bielskiej w roku 1563 (Wilno) oraz 1564 (sejm litewski w Bielsku Podlaskim)¹². W 1563 r. sejm wileński powołał Krzysztofa Olędzkiego i Adama Kosińskiego pisarza ziemskiego drohickiego do swej delegacji na rozmowy z Polakami, jako przedstawicieli Podlasia. Krzysztof Olędzki w latach 1563—64 brał udział w pracach tej delegacji i w obradach sejmu warszawskiego w 1564 r. Aktu unii już nie podpisał, gdyż zmarł w 1565 r., a po jego śmierci przywództwo szlachty podlaskiej objął Adam Kosiński.

Na kolejny sejm litewski do Wilna na przełomie 1565 i 1566 r. posłem ziemi bielskiej obrano pisarza ziemskiego bielskiego Tomasza Owsianego¹³. W czasie tego sejmu sejmiki litewskie upodobniono do koronnych. Jedna z próśb szlachty ziemi bielskiej zanesionych do króla dotyczyła tego problemu: „Toż napisaliście w prośbie swej, aby sejmiki w powieciach wedle zwyczaju koronnego były zachowane i obchodzone u was”. Król rozkazał dać na to następującą odpowiedź: „Ponieważ na tym terazniejszym sejmie za prośbą wszystkich ziem i powiatów Wielkiego Księstwa Litewskiego za naradzeniem wspólnym JKMci z Pany Radami swymi bacząc tego być potrzebę dla sądów i inszych przypad-

¹⁰ *Dokumenty Moskowskiego Archiwa Ministerstwa Justicii* t. I, Moskwa 1897, s. 532. Odpowiedź Zygmunta Augusta na petycję szlachty ziemi bielskiej z 1547 r.: „Jako też nas prosili, abyśmy my dali naukę, skądby posłowie powietni, którzy na sejm bywają od nich za naszym rozkazaniem posyłani, mieli być na strawę opatrzeni. Takież też chorąży prosili, iż ponieważ nie ma żadnego opatrzenia na swój urząd, a przed się za listy naszymi na sejm jeździ, gdzie na tym niemało utracić musi, a tak abyśmy go w tym opatrzyli, aby nieszkodował. Gdzieżmy to bacząc, iż przedtem nikt inszy posłów tych powiatowych nie opatrował, jedno sami się szlachta na to składali, tedy i na ten czas takież według starego zwyczaju mają ich takież sami opatrować”.

¹¹ I. T. Baranowski, op. cit., s. 69. Pisze on też dalej, że „w tym samym roku [1551] bielszczanie skarżyli się na swego podsędkę Lewickiego, iż z powodu spraw królewskich często bywa nieobecny w sądzie. Król rozkazał, aby podsędek, gdy sam nie może przybyć na roki, wysyłał zamiast siebie szlachcica gruntownie obeznanego ze sprawami sądowymi”.

¹² *Akta unii Polski z Litwą*, wyd. S. Kutrzeba, W. Semkowicz, Warszawa 1932, s. 231. Zob. też zestawienie nr 1 na końcu niniejszego artykułu.

¹³ I. Kapica-Milewski, *Herbarz*, wyd. Z. Gloger, Kraków 1870, s. 313. Najprawdopodobniej wybrano też i drugiego posła, ale jego nazwiska nie znamy.

ków ziemskich, powiaty pewne w swych granicach i sejmiki w nich miewać postanowił jest raczył, co już i przywilejem JKMci jest utwierdzone pogotowiu i w ziemi podlaskiej, gdzie od niemałego czasu prawa koronnego używacie, na takie sejmiki powiatowe zwyczajem koronnym miewać JKMość zezwalać raczy na wieczne czasy. Wszakóż te sejmiki mają być za pozwoleniem i rozkazaniem JKMci listownym pod tym czasem, gdy po wszystkich ziemiach i powiatach państwa JKMci i Wielkiego Księstwa Litewskiego na takowe sejmiki rozkaz JKMci dla potrzeb Rzeczypospolitej wynijdzie”¹⁴.

Sejmiki odbywające się w trzech ziemiach województwa podlaskiego 11 listopada 1568 r. były przełomowe w tym sensie, iż po raz ostatni posłowie tam wybrani reprezentowali Wielkie Księstwo Litewskie. Na sejmie lubelskim zapadła długo oczekiwana decyzja o przyłączeniu Podlasia do Korony. Posłem królewskim na sejmik ziemi bielskiej był pisarz teże Tomasz Owsiany. Król Zygmunt August przez jego usta zwoływał sejmik bielski do wybrania „dwóch osób, ludzi baczących i roztropnych, *cum plena potestate*”, zawiadamiając szlachtę, iż głównym przedmiotem obrad będzie przyprowadzenie do skutku unii Litwy z Koroną. Posłami ziemi bielskiej zostali wówczas: Teofil Brzozowski, podkomorzy bielski oraz Kasper Irzykowicz, podkomorzy mielnicki¹⁵. 15 kwietnia 1569 r. deliberowano na sesji, czy po wyjeździe znacznej części Litwinów należało zwołać nowe sejmiki na Podlasiu i Wołyniu czy też kontynuować obrady z tymi posłami, którzy zostali. Zabrał wtedy głos Mikołaj Bujno, chorąży podlaski i zarazem podstarości brański, z którego słów dowiadujemy się, jakiego rodzaju nadużycia popełniali panowie litewscy na sejmikach podlaskich: „Acz się przywilejowi naszemu nie dosyć dzieje, że z nas żydowskie angarie nie są złożone i insze co na nas Litwa nakłada, wszakże bądźcie waszmościowie nas pewni, żeśmy są waszmościów bracią. Nie wątpimy też w tym, iż Waszmościowie pomożecie do tego, iż to niewolnictwo litewskie będzie z nas złożone, gdyż my dla wolności polskich dobrowolnie jesteśmy przystali — — A co się tyczy tych sejmików, aby im tam składać, tedy tam sejmiki jako żywo nie bywały, aż do parczowskiego sejmu. Wszakóż jednak nie tym sposobem są jako tu u Waszmościów, bo tam jeno pan wojewoda a starosta na sejmik przyjedzie a chorąży i napiszą co chcą i poszłą do ziemianina w dom, aby się na to podpisał, jeśli się nie podpisze tedy penę kijową założą. A tak nie wiem co by to za potrzeba była sejmików tych, boć tam szlachta nic nie radzi, jedno panowie co chcą to czynią — —”¹⁶.

SEJMIKI ZIEMI BIELSKIEJ W LATACH 1569—1793

Po 1569 r. ziemia bielska wysyłała na sejmy walne po dwóch posłów wybranych na sejmiku w Bransku. Zrezygnowano więc z wysyłania chorążego i marszałka powiatowego, który to urząd był charakterystyczny

¹⁴ L. Hubert, *Pamiętniki historyczne* t. I, Warszawa 1861, s. 60.

¹⁵ O. Halecki, *Przyłączenie Podlasia, Wołynia i Kijowszczyzny do Korony*, Kraków 1915, s. 32.

¹⁶ J. Jaroszewicz, *op. cit.*, s. 60—61.

dla stosunków litewskich. Bardzo często się jednak zdarzało, szczególnie w XVII wieku, że chorąży ziemi bielskiej był jednym z dwóch posłów. Niektórzy z nich, np. Mikołaj Skaszewski albo Waclaw Jeruzalski, bywali posłami wielokrotnie.

W drugiej połowie XVI w. zwyczaj odbywania sejmików oraz zjazdów publicznych szlachty ziemi bielskiej w Brańsku ugruntował się na dobre. Oto 1 kwietnia 1577 r. przebywający wówczas we Włocławku Stefan Batory wydał uniwersał zwołujący sejmiki powiatowe i sejmiki generalne, w którym czytamy: „Sejmiki powiatowe w województwach i ziemiach, a także też i główne w Wielkiej i Małej Polsce i w Mazowszu na miejscach zwykłych, składamy, między którymi ziemi bielskiej w Brańsku na dzień 24 kwietnia, a główny wielkopolski na dzień 9 maja, zaś Małej Polski w Korczynie a mazowiecki w Warszawie na dzień 15 maja”¹⁷. Król żądał także, aby szlachta ziemi bielskiej zjechała się na te sejmiki i wysłuchała zaopatrzonego w odpowiednią instrukcję posła królewskiego, który miał się zjawić w Brańsku na czas sejmiku. 24 kwietnia 1577 szlachta ziemi bielskiej zebrana na sejmiku w Brańsku na swych posłów, wysłanych następnie według wszelkiego prawdopodobieństwa na generał kolski¹⁸ nie na mazowiecki, wybrała Teofila Brzozowskiego, podkomorzego ziemi bielskiej oraz Abrahama Wiszowatego, komornika tej ziemi¹⁹.

W listopadzie 1577 r. Stefan Batory ponownie zwołał sejmik przedsejmowy do Brańska, na 16 grudnia przed sejmem zwołanym na 14 stycznia 1578 r. W źródle nie odnotowano nazwisk posłów ziemi bielskiej wówczas wybranych²⁰. Po śmierci Batorego wojewoda podlaski Mikołaj Kiszka zwołał do Brańska na 21 stycznia 1587 r. szlachtę nie tylko ziemi bielskiej, ale także całego województwa podlaskiego, gdzie zawiązano „Confoederatio albo kaptur województwa podlaskiego i ziem ku niej należących”²¹. Na zjeździe tym zapadły ważne postanowienia dotyczące szczególnie organizacji sądownictwa w całym województwie podlaskim podczas bezkrólewia. W akcie konfederacji czytamy między innymi, że to też sobie warowali obywatele ziemi drohickiej i mielnickiej, iż „ta konwokacja terażniejsza sejmikom i zjazdom powiatu drohickiego, mielnickiego i bielskiego w Brańsku, które listami Króla Jęgomości bywały składane, podług praw i zwyczajów domowych nic nie ma derogować, gdyż ta natenczas dla pilnych potrzeb Rzeczypospolitej jest złożona”²². Jak widzimy posłowie ziemi drohickiej i mielnickiej zwracali uwagę na wyjątkowość owego zjazdu szlachty całego województwa podlaskiego w Brańsku. Być może o wyborze Brańska jako miejsca zjazdu całego województwa zadecydował fakt, iż Mikołaj Kiszka rezydował w pobliskim Ciechanowcu.

¹⁷ AGAD, Księga grodzka brańska z 1577 roku, k. 255.

¹⁸ W sierpniu 1577 r. mieszczanie miasta Brańska — Baltazar Niemyjski, burmistrz oraz Walenty Czarkowski, landwójt, manifestowali się na szlacheca Sebastiana Brzozowskiego, „który się mianuje być poborcą terażniejszym, postanowionym ku wybieraniu poboru według uchwały w Kole”. AGAD, Księga grodzka brańska z 1577 roku, k. 555.

¹⁹ Tamże, k. 258. Zob. też zestawienie nr 2 przy końcu artykułu.

²⁰ Tamże, k. 876.

²¹ AGAD, Kopicjana, pudło 10, k. 541.

²² Tamże, k. 876.

W XVII w. Brańsk był miejscem sejmików i wszelkiego rodzaju zjazdów i zgromadzeń publicznych szlachty ziemi bielskiej z długą i ugruntowaną tradycją. I tak w instrukcji poselskiej uchwalonej 3 czerwca 1606 r. dla posłów ziemi bielskiej udających się na zjazd szlachty całej Rzeczypospolitej do Stężycy czytamy: „My urzędnicy i rycerstwo ziemi województwa podlaskiego zjechawszy się do Brańska na miejsce sądom i sejmikom powiatowym z dawna zwykłym”²³.

W czasach Zygmunta III i Władysława IV sejmiki ziemi bielskiej w Brańsku przeżywały rozkwit. Dowody sprawnej działalności sejmiku brańskiego, zaangażowanej postawy całej szlachty i jej zainteresowania w sprawnym przebiegu sejmików przedsejmowych oraz skutecznej realizacji postanowień zawartych w laudach uchwalonych na sejmikach relacyjnych, są bardzo liczne. W XVII w. szlachta zbierała się do Brańska na sejmikach nie tylko po to, aby wybrać posłów na sejm walny i uchwalić czasami aż kilkunastopunktową instrukcję. W tym czasie w pełni wykształciły się, działające z pewnością już wcześniej, także inne rodzaje sejmików, a mianowicie sejmiki gospodarskie oraz sejmiki elekcyjne dla obioru urzędników ziemi bielskiej. Ślady ich działalności zachowały się w księgach grodzkich brańskich²⁴. Inny rodzaj sejmików, to sejmiki relacyjne, na których już od końca XVI w. posłowie składali sprawozdania z obrad sejmu. Z czasem stały się one niezbędnym elementem życia publicznego, sami nawet wyborcy domagali się od posłów, by król na sejmie wyznaczył termin sejmiku relacyjnego dla danej ziemi. Szlachta zebrana na sejmiku w Brańsku 11 maja 1637 r. w końcowej partii instrukcji uchwalonej swym posłom: Prokopowi Leśniowolskiemu, staroście brańskiemu, oraz Krzysztofowi Brzozowskiemu, sędziemu ziemi bielskiej, zobowiązywała ich, ażeby po sejmie „jako najprędzej będzie mogło być złożenie sejmiku otrzymali, na którym byśmy i relacją otrzymali postanowienie sejmowego słyszeć mogli i collectę z włók na lamus i do chowania ksiąg uchwalili i poborcę obrali”²⁵. Na sejmiku relacyjnym zapadało wiele ważnych uchwał, przeważnie dotyczących wysokości podatków, sposobu ich wybierania oraz osoby poborcy. Na zakończonym 26 lutego 1642 r. sejmie walnym ustalono w konstytucji m.in.: „Ziemia bielska summę korespondującą dwojgu podymnem *de genere et modo* kontrybucji, namowa ma być na sejmiku w Brańsku *die 28 martii* blisko przyszłego i na tymże sejmiku laudum ma być względem czopowego, *ex vi* uchwały sejmku 1640, które terazniejszym sejmem approbujemy. Na tymże sejmiku *exactores*, tak do czopowego jako i do inszych kontrybucji mają być naznaczeni”²⁶. Znaczenie sejmików relacyjnych w XVII w. ciągle wzrastało: nic w tym dziwnego, skoro posłowie przywozili z sejmku do zatwierdzenia coraz wyższe podatki. W konstytucji sejmku 1667 r. czytamy: „Ziemia bielska sejmik *relationis* na 6 czerwca w Brańsku składa. Na tę deklarację przypada co i drohicka — — pozwalają posłowie na 24 podymne na

²³ AGAD, Archiwum Radziwiłłów [cyt. dalej: AR], dz. II, nr 454. Nastroje rokoszowe w ziemi bielskiej były wówczas dość silne. Pisze na ten temat J. Maciszewski. *Wojna domowa w Polsce 1606—1609 t. I: Od Stężycy do Janowca*, Wrocław 1960, s. 161.

²⁴ Zob. Aneks.

²⁵ AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1636—1637, k. 492.

²⁶ *Volumina Legum* t. IV, s. 25.

zapłatę wojsku danych zasług. Na nową zaś służbę wojsk *ad praesens* ordynowaniem pozwala pólpiętu podymnych. *Modum contribuendi* tych obydwu podatków biorą do braci”²⁷. Natomiast w konstytucji sejmku z roku 1670 czytamy: „ziemia bielska deklaruje *summam correspondentem* dwunastu poborom *sine abjuratis, insistendo declarationi convocationis*, to jest including dwie włóki w łan, a *modum contribuendi* jako namówią bierze do braci, *salvo per omnia in toto laudo presenti terrae ejusdem*. Sejmik *relationis* w Brańsku, *in loco solito die prima mensis decembris 1670 roku*”²⁸.

Ostatnim rodzajem sejmiku, który chcielibyśmy omówić, był sejmik deputacki szlachty obierający od 1578 roku deputatów na Trybunał Lubelski. Sejmiki te były najbardziej burzliwe, a sprawa wyboru deputatów wzbudzała najwięcej emocji wśród szlachty. Trzy ziemie województwa podlaskiego wybierały, zgodnie z konstytucją sejmku z 1611 r., po dwóch deputatów w ten sposób, że „na każdy rok z powiatu drohickiego jeden, a do niego na jeden rok z mielnickiego powiatu, a na drugi rok obywatel ziemi bielskiej obieran być ma”²⁹. Otóż ta właśnie alternata ziemi bielskiej i mielnickiej była przyczyną niejednego zerwanego w drugiej połowie XVII w., a szczególnie w latach siedemdziesiątych tego stulecia sejmiku deputackiego. Sprawą tą zajął się w końcu sejm grodzieński obradujący na przełomie 1678 i 1679 r. W konstytucji tego sejmku zatytułowanej „Alternaty podlaskich sejmików” czytamy: „Częstokroć elekcje deputackie, poselskie i urzędów ziemskich sądowych w powiatach i ziemiach województwa podlaskiego dla niesforności i zawziętości niechętnych między sobą tamecznych obywatelów, na marszałkach rozrywają się, przeto zabiegając takim inkonwencjiom *in posterum* Konstytucją *anno 1598* województwo mazowieckie w obieraniu marszałka *ad omnes tales actus pluralitate suffragiorum*, gdyby się na niego *per unanimam consensum* nie zgodzili służącą, województwo podlaskie *in toto* przyjmuje, głosy zaś na marszałka ten co sejmik na ten czas zagajając, rozdawać, *pluralitatem suffragiorum connotare et promulgare* powinien będzie. A że dla teje niezgody i przeszły sejmik deputacki na alternacie mielnickiej jest rozerwany, tedy na prośbę posłów województwa podlaskiego deputatów na Trybunał Lubelski *in crastino* sejmiku *relationis* drohickiego województwu podlaskiemu obrać pozwalamy”³⁰. Sejmy z lat 1699 i 1736 również zajmowały się tą sprawą, ale zamiast załatwić ją ostatecznie raczej tylko zaogniły sytuację, mimo że intencje twórców odpowiednich konstytucji były jak najbardziej słuszne. W roku 1699 postanowiono, aby corocznie był wybierany jeden deputat na generale w Drohiczynie, a z ziemi bielskiej i mielnickiej także jeden przez coroczną alternatę, natomiast w roku 1736 zmieniono to o tyle, że zamiast alternaty rocznej miała obowiązywać alternata dwuletnia³¹. Definitywne rozstrzygnięcie przyjęto dopiero na sejmie konwokacyjnym w 1764 r. W konstytucji zatytułowanej „Pozwolenie trzeciego deputata województwu podlaskiemu” czytamy: „Ponieważ w województwie podlaskim trzy ziemie to jest drohicka, mielnicka i bielska z powiatem brańskim *reperiun-*

²⁷ Tamże t. IV, s. 459.

²⁸ Tamże t. V, s. 44.

²⁹ Tamże t. III, s. 14.

³⁰ Tamże t. V, s. 285.

³¹ Tamże t. VI, s. 35 i 324.

tur, z którego województwa na Trybunał Koronny dwóch tylko deputatów, to jest z ziemi drohickiej corocznie jeden, a drugi przez dwuletnią ziemi mielnickiej z ziemią bielską alternatę obieranych zasiadać zwykło, więc za usilnym staraniem ur. posłów podlaskich interesowaniem się przydając jednego deputata województwu podlaskiemu a znośząc alternatę ziemi mielnickiej z ziemią bielską mocą sejmu terażniejszego postanawiamy, aby tak w Mielniku jako i w Brańsku corocznie deputaci byli obierani, *non praejudicando* jednak prerogatywie generału ziemi drohickiej”³².

Wyżej wymieniony generał drohicki jest również wart krótkiego omówienia w kontekście sejmików przedsejmowych i deputackich szlachty ziemi bielskiej w Brańsku. W świetle zgromadzonych przez nas materiałów wynikałoby, iż faktycznie w Drohiczynie odbywał się sejmik generalny województwa podlaskiego, ale tylko dla obioru deputatów na Trybunał Lubelski. Na ten sejmik generalny zjeżdżali się posłowie wszystkich ziem województwa podlaskiego, w tym oczywiście i z ziemi bielskiej.

Natomiast jeśli idzie o uczestnictwo posłów ziemi bielskiej w sejmiku generalnym przedsejmowym, to ponad wszelką wątpliwość stwierdzony jest udział tychże posłów w generale mazowieckim. J. A. Gierowski pisał, że generalny sejmik mazowiecki łączyły ściśle związki z Podlasiem, a szczególnie z ziemią bielską, datujące się od czasu sejmu lubelskiego, kiedy to włączając Podlasie do Korony, upodobniono jego stosunki sejmikowe do mazowieckich. „Od 1571 roku Podlasiacy biorą już czynny udział w obradach generału. Uniwersały królewskie składają generał w Warszawie dla Mazowsza i Podlasia. Przedstawiciele Podlasia bywali na sejmikach generalnych przedsejmowych w 1582, 1592, 1642, 1652, 1661, 1671, 1710 roku; na sejmikach generalnych posejmowych w 1582 roku oraz w 1647 i predelekcyjnych, np. w 1669 roku. W oczekiwaniu na posłów podlaskich limitowano generały w latach 1661, 1681 wysyłając po nich posłów”³³. Ze wszystkich trzech ziem województwa podlaskiego właśnie ziemia bielska starała się jak najczęściej uczestniczyć w generale mazowieckim. I tak na generał mazowiecki obradujący w Warszawie w sierpniu 1592 roku zjechali się: „Rady Koronne i świeckie, także urzędnicy i posłowie ziemscy województwa mazowieckiego, a podlaskiego ziemi bielskiej i rycerstwo tychże województw”³⁴. Gierowski w innym miejscu zwraca uwagę na fakt, że „z wyjątkiem sejmików powiązanych z sejmem i to głównie przedsejmowych, wszelkie inne odbywały się w województwach płockim, podlaskim i rawskim osobno, i niezależnie od sejmiku generalnego”³⁵. Ziemia bielska czuła nierozwalny związek z Mazowszem i tym samym z sejmikiem generalnym mazowieckim, co w naszym pojęciu wiązać należy z XV-wieczną kolonizacją ziemi bielskiej w głównej mierze właśnie przez drobną szlachtę mazowiecką. W jednym z punktów instrukcji uchwalonej na sejmiku przedsejmowym w Brańsku 9 grudnia 1636 r. dla posłów Krzysztofa

³² Tamże t. VIII, s. 38.

³³ J. A. Gierowski, *Sejmik generalny księstwa mazowieckiego na tle ustroju sejmikowego Mazowsza*, Wrocław 1948, s. 23.

³⁴ *Scriptores rerum Polonicarum* t. XXI, wyd. E. Barwiński, Kraków 1911, s. 88.

³⁵ J. A. Gierowski, *op. cit.*, s. 25.

Brzozowskiego i Prokopa Leśniowolskiego, czytamy, iż posłowie ci „na generalny sejmik drohicki nie mają żadnym sposobem pozwalać”³⁶.

W końcu wieku XVII, a szczególnie w drugiej połowie rządów Jana III, słyszymy o pierwszych zerwanym sejmikach ziemi bielskiej. W konstytucji sejmu 1690 r. pisano: „Województwu podlaskiemu, które na teraźniejszym sejmie posłów nie miało, składamy sejmiki: ziemi bielskiej na 30 czerwca — —”³⁷. Zerwano także trzy sejmiki w województwie podlaskim przed sejmem 1693 roku³⁸. Zrywanie sejmików w ziemi bielskiej miało miejsce raczej sporadycznie i ani w drugiej połowie XVII w. ani też w pierwszej połowie XVIII w. to groźne zjawisko nie przybrało katastrofalnych rozmiarów. Bujnego rozkwitu życia sejmikowego nie osłabiło też spalenie się w roku 1709 kościoła brańskiego, zwykłego miejsca obrad sejmików szlachty ziemi bielskiej. Wkrótce go odbudowano wykorzystując drzewo z Puszczy Jałowskiej, na którego wyrąb pozwolił w specjalnym liście August II³⁹. Już 29 kwietnia 1720 r. Szymon Stanisław Gąssowski, skarbnik województwa podlaskiego, marszałek sejmiku relacyjnego szlachty ziemi bielskiej, wybrany na tym sejmiku komisarzem na Trybunał Radomski, przyniósł do oblaty do ksiąg grodzkich laudum tego sejmiku, odbytego w nowo zbudowanym kościele. Laudum to zaczynało się od słów: „My rady, dygnitarze, urzędnicy ziemscy i grodzczy i całe rycerstwo ziemi bielskiej za uniwersałem JKMcI Pana naszego Miłościwego na sejmik *relationis* na dzień dzisiejszy na miejsce zwyczajne obrad naszych do kościoła brańskiego zgromadziwszy się — —”⁴⁰. Na marginesie można dodać, iż tylko z powodu bardzo ważnych przyczyn szlachta ziemi bielskiej na miejsce swego sejmiku wyznaczała nie kościół brański, lecz kościoły w Bielsku, Surażu lub Tykocinie. I tak sejmik przedsejmowy szlachty ziemi bielskiej przed sejmem w Brześciu Litewskim, który zaczął się 24 marca 1653 r., obradował nie w Brańsku, lecz w Surażu 8 marca 1653 r., a to z powodu szalejącej wówczas w Brańsku zarazy⁴¹. Konstytucją tego sejmu złożono wprawdzie sejmik

³⁶ AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1636—1637, k. 356.

³⁷ *Volumina Legum* t. V, s. 380.

³⁸ K. Sarnecki, *Pamiętniki z czasów Jana Sobieskiego 1691—96*, wyd. J. Woliński, Wrocław 1953, s. 60.

³⁹ BCzart., rkps 1819 IV, dok. nr 54, s. 189: „August Wtóry z Bożej Łaski Król Polski, Wielki Książę Litewski — — Urodzonemu Dominikowi Szujkiemu chorążemu brzeskiemu, staroście naszemu jałowskiemu — — Doniesiono nam przez panów rad naszych, iż kościół w miasteczku naszym Brańskim *funditus* z dopuszczenia bożego pogorzał, przez co jest umniejszenie chwały boskiej i niewygodą sejmików brańskich. Więc pozwalamy w pomienionej puszczy jałowskiej wielbnemu Aleksandrowi Godlewskiemu, proboszczowi brańskiemu 6 kop drzewa do budowania kościoła brańskiego wyciąć i wywieźć, czego wierność twoja nie będziesz bronił — — Datum w Warszawie dnia 20 miesiąca kwietnia roku pańskiego 1710”.

⁴⁰ AP Lublin, Archiwum Woronieckich z Huszlewa, sygn. I 69. Tam też znajduje się i drugie laudum uchwalone na sejmiku relacyjnym w Brańsku 15 marca 1717 r. zaczynające się od słów: „My rady, dygnitarze urzędnicy ziemscy i grodzczy, obywatele ziemi bielskiej województwa podlaskiego dnia dziesiątego *in termino Constitutione Regni praefero*, na sejmik *relationis* do Brańska miejsce rad naszych zwyczajnie zgromadzeni według zwyczaju należytego — — za dyrektora koła naszego wielmożnego Piotra Orsettiego pułkownika JKMcI *unanimiti voce* obrawszy, do wysłuchania wielmożnych panów posłów naszych *ad rectificationem* traktatu generalnego sejmem *pacificationis* — — przystąpiliśmy”.

⁴¹ BUW, rkps 353—3.

relacyjny do Brańska, ale zrobiono też zastrzeżenie: „*A in casum powietrza w Surazu pro die quinta Martii składamy*”⁴².

W czasie największych zmagania ze Szwedami w latach 1656 i 1657 życie sejmikowe nie zamarło i w Brańsku nadal obradowały sejmiki⁴³. Zaraza szalała też w Brańsku w roku 1710, jest więc prawdopodobne, iż sejmik przedsejmowy przed walną radą warszawską z tego roku też odbył się 7 stycznia nie w Brańsku, lecz w innym mieście.

W pierwszej połowie XVIII w. sejmiki szlachty ziemi bielskiej obradowały regularnie. Sejmiki przedsejmowe zerwano tylko kilka razy. Inną sprawą jest, że za Augusta III sejmy regularnie były zrywane.

Trzy skonfederowane sejmy w roku 1764 przyniosły wiele innowacji. Niektóre z nich dotyczyły także organizacji sejmików. Reformy szły w kierunku podniesienia dyscypliny obrad sejmikowych. Na zrywaczy sejmików ustanowiono karę pół roku więzy i 1000 grzywien. Natomiast na sejmie obradującym na przełomie lat 1767/68 przyjęto ustawę o bezpieczeństwie sejmików. Przewidywano karę 6 niedziel więzy za uszczypliwe słowa i 12 niedziel ze pojedynki, tumulty i dobyte szabel⁴⁴.

W 1774 r. dotychczasowy starosta brański Maciej Maurycy Starzeński przekazał starostwo synowi Michałowi Hieronimowi. Spisał on swe wspomnienia na przełomie XVIII i XIX w. Właśnie w jego pamiętniku znaleźliśmy opis sejmiku przedsejmowego szlachty ziemi bielskiej, który obradował w kościele brańskim w 1784 r.: „Udaliśmy się wszyscy do kościoła. W nieobecności podkomorzego, krótkim przemówieniem otworzyłem sejmik. Po raz pierwszy w życiu znajdowałem się na podobnym zebraniu: przeszło 2 tysiące osób, z których każda uważała się równą największemu magnatowi. Podczas gdy nieliczny komitet dopełniał formalności i spisywał akt otwarcia sejmiku, powstało kilkakrotnie zamieszanie. Jeden ze szlachty rozprawiał bardzo głośno, że miał do mnie pretensje z powodu, iż moi ludzie ubili mu 12 gęsi. Chcąc sprawę załagodzić ofiarowałem dukata, ale szlachcic z wielką godnością odmówił przyjęcia i rzekł: »Masz waszmość prawo zabijać gęsi, które robią szkodę w pańskim polu, ale nie powinieneś pozwalać, aby je służba zjadała«. Inną awanturę spowodował przybyły z Warszawy jakiś młodzik, mianujący się być członkiem Komisji Edukacyjnej. W chwili gdy rozpoczął swoją orację, przerwano mu zapytaniem czy umie mówić modlitwę Pańską? Pokazało się, że nie umiał, wówczas zmuszono go do opuszczenia kościoła. Taki sam los spotkał syna jednego z urzędników sądowych, który z polecenia ojca wstawił się i bronił złodziei, co okradli kościół. Widać więc było, że zebrani tu obywatele, choć przeważnie ludzie bez wykształcenia, mieli jednak poczucie religii i sprawiedliwości. Zanim rozpoczęło się głosowanie, Karwowski rejent koronny chciał być wybranym. Przeprowadził z sobą oddział z 300 szlachty dobrze uzbrojonych na dobrych koniach z okręgu goniądzkiego. Mieli wszyscy trąbki przewieszane przez plecy i w takim rynsztunku z wielkim naszym zdziwieniem wtargnęli do kościoła. Były to wszystkie osobistości nieznanne szlach-

⁴² *Volumina Legum* t. IV, s. 202.

⁴³ J. A. Chrapowicki, *Diariusz* cz. I: 1656—1664, wyd. T. Wasilewski, Warszawa 1978, s. 81: „Styczeń 1656 roku. Poniedziałek. Wiatr wielki, odwilgło. Sejmik w Brańsku odłożony do dwóch niedziel”; s. 113: „5 luty 1657. Poniedziałek. Pogoda z mrozem i wiatrem wielkim. Sejmik w Brańsku”.

⁴⁴ M. Borucki, *Sejmy i sejmiki szlacheckie*, Warszawa 1972, s. 288.

cie brańskiej. Przybywali z odległości 10 mil, ale byli porządnie umundurowani, w granatowych mundurach i co prawda na oko lepiej się prezentowali od mojej partyi, która była ubraną zupełnie dowolnie. Powstało ogromne zaniepokojenie, z którego wybrnęliśmy w ten sposób, że wytłumaczyliśmy nowo przybyłym, że się stawili za późno, i że nie mają ani prawa, ani powodu rozpoczynać sejmik na nowo. Zresztą odbyło się wszystko dosyć spokojnie. Zostałem obrany posłem wraz z Hryniwieckim. Po wyjściu z kościoła zastawiliśmy obiad na 1500 osób i drugi na 200, gdzie było wszystkiego z wielką obfitością i porządkiem”⁴⁵.

Na Sejmie Czteroletnim uchwalono specjalną konstytucję o sejmikach. Jesienią 1791 r. ponownie ustalono miejsca odbywania sejmików ziemskich w poszczególnych województwach. W województwie podlaskim nie nastąpiły żadne zmiany⁴⁶.

W lutym 1792 r. obradował w Brańsku, przedostatni, jak sądzimy, sejmik deputacki i gospodarski, zgodnie z obowiązującym już nowym prawem o sejmikach. Protokół z obrad tego sejmiku dochował się w odpisach I. Kapicy-Milewskiego. Z protokołu tego można się zorientować, iż sejmik ten prowadzony w patriotycznym nastroju działał dość sprawnie. Szybko wybrano marszałka i dodano mu sześciu asesorów do pomocy. Wybrano dwóch deputatów na Trybunał Lubelski, następnie czterech komisarzy granicznych i lustratora oraz 20 sędziów, po 10 do każdego z dwóch sądów, z których jeden dla powiatów brańskiego i suraskiego odbywać miał swe posiedzenia w Brańsku a drugi dla powiatów tykocińskiego i goniądzkiego w Tykocinie. Następnie wybrano dwóch pisarzy aktowych do tychże sądów w Brańsku i Tykocinie, kandydata na pisarza do Trybunału Lubelskiego oraz 8 sędziów granicznych. Szlachta ziemi bielskiej na posiedzeniu 29 lutego 1782 r. zobowiązywała też swych wybranych już wcześniej posłów: Jana Węgierskiego i Feliksa Trojanowskiego do złożenia podziękowań królowi wraz z zapewnieniem wierności i oddania⁴⁷.

Ostatni sejmik odbył się w Brańsku 27 maja 1793 r. przed ostatnim sejmem nadzwyczajnym zwołanym do Grodna i obradującym tam od 21 czerwca do 23 listopada 1793⁴⁸. Ziemia bielska miała na tym sejmie posłów: Jakuba Drągowskiego oraz Melchiora Ołdakowskiego, sędziego ziemi bielskiej⁴⁹.

POSŁOWIE SZLACHTY ZIEMI BIELSKIEJ NA SEJMY WALNE
RZECZYPOSPOLITEJ W LATACH 1569—1793

Udało nam się ustalić 70% osób wybranych w latach 1569—1793 na posłów ziemi bielskiej. Nazwiska ich podaję w Aneksie 2 do niniejszego artykułu.

Wiadomo, że już przed 1569 r. ziemia bielska wysyłała posłów na sejmy litewskie. Do najwybitniejszych działaczy sejmikowych okresu po-

⁴⁵ M. H. Starzeński, *Na schyłku dni Rzeczypospolitej*, wyd. H. Mościcki, Warszawa 1914, s. 56—58.

⁴⁶ *Volumina Legum* t. IX, s. 326.

⁴⁷ AGAD, Kapicjana, pudło 31, k. 155.

⁴⁸ W. Konopczyński, *Chronologia sejmów polskich*, Kraków 1948, s. 169.

⁴⁹ *Volumina Legum* t. X, s. 54 i 55 oraz I. Kapica-Milewski, *Herbarz*, s. 308.

przedniego zaliczyć należy Krzysztofa Olędzkiego, starostę brańskiego w latach 1558—1565, oraz Tomasza Owsianego, pisarza ziemi bielskiej w latach około 1560—1580, którzy na obradujących w patriotycznej atmosferze sejmach egzekucyjnych gorąco popierali ideę unii Korony z Wielkim Księstwem Litewskim oraz przyłączenia województwa podlaskiego do Korony. Sejm lubelski z 1569 r., na który posłami z ziemi bielskiej byli Teofil Brzozowski, podkomorzy ziemi bielskiej oraz Kasper Irzykowski, podkomorzy drohicki, spełnił oba te ich postulaty. W najbliższych latach po unii największą troską posłów ziemi bielskiej, szczególnie na sejmach koronacyjnych, była konfirmacja przywileju inkorporacyjnego z marca 1569 r. I tak posłowie ziemi bielskiej, których nazwisk niestety nie znamy, wraz z innymi posłami podlaskimi na sejmie koronacyjnym Stefana Batorego w Krakowie na audiencji u króla 28 maja 1576 r. „prosilili nas o to, abysmy przywilej nieboszczyka króla Zygmunta Augusta sławnej pamięci około przywrócenia i inkorporacyjnej do Korony ziemi podlaskiej w Lublinie na sejmie głównym koronnym i Wielkiego Księstwa Litewskiego dany dostatecznie do exekucji przywiedli”⁵⁰.

Powstanie Trybunału Litewskiego w 1578 r. oraz związana z tym konieczność obioru deputatów wzbudziła początkowo krótkotrwały opór szlachty, nie tylko zresztą podlaskiej. Jak czytamy w diariuszu sejmku obradującego w 1581 r. pod datą 22 lutego „posłowie województwa wołyńskiego, ruskiego i podlaskiego prosili króla, aby do Trybunału Lubelskiego odesłani nie byli, ale aby doma w którym mieście sprawiedliwość mieć mogli”⁵¹.

Jeszcze jedna sprawa zajmowała posłów podlaskich przez drugą połowę XVI wieku oraz przez cały wiek XVII. Była to sprawa rozgraniczenia województwa podlaskiego z ziemiami ościennymi, to jest z województwem mazowieckim i księstwem pruskim, ale przede wszystkim z Wielkim Księstwem Litewskim. Werdykty kolejnych komisji wzbudzały sprzeciw szlachty. I tak posłowie ziemi bielskiej uczestniczący we wrześniu 1592 r. w obradach generalnego sejmiku mazowieckiego w jednym z punktów wspólnej instrukcji prosili o ponowne rozgraniczenie z Wielkim Księstwem Litewskim oraz skarżyli się na niektórych starostów względem „popsowania granic przez komisarzy uczynionych — niech tacy starostowie wedle prawa będą karani”⁵².

W drugiej połowie XVI w. oraz w pierwszej połowie XVII w. na sejmikach w Brańsku na posłów sejmowych wybierano najczęściej przedstawicieli średniej szlachty posiadających dobra ziemskie w ziemi bielskiej. Najczęściej wybierano kilku z kolei przedstawicieli rodziny Brzozowskich, z których — jak już mówiliśmy — jako pierwszy wyróżnił się Teofil Brzozowski⁵³. Był on posłem ziemi bielskiej w 1577 r. oraz na sejm elekcyjny w lipcu 1587 r., gdzie wybrano go do spisania exorbitancji i korektury praw⁵⁴. Warto też wspomnieć o Łukaszu Górnickim,

⁵⁰ Początki panowania w Polsce Stefana Batorego 1575—1577, wyd. A. Pawiński, [w:] *Źródła dziejowe* t. IV, Warszawa 1877, s. 18.

⁵¹ *Sprawy wojenne Stefana Batorego*, wyd. I. Polkowski, Kraków 1887, s. 323.

⁵² *Scriptores rerum Polonicarum* t. XXI, s. 150.

⁵³ T. Święcki, *Historyczne pamiętki znamienitych rodzin i osób dawnej Polski* t. I, Warszawa 1858, s. 26.

⁵⁴ A. Sokołowski, *Diariusze sejmowe z roku 1587*, Kraków 1887, s. 66.

który posłem szlachty ziemi bielskiej być nie mógł, gdyż nie był „terri-
geną”, ale który „z ramienia króla przeprowadzał na sejmikach w Dro-
hiczynie i Brańsku wybory posłów na sejm. Król wynagrodził oddane
mu usługi nadając Górnickiemu w roku 1586 starostwo wasilkowskie”⁵⁵.

Drugim przedstawicielem rodziny Brzozowskich był Krzysztof, pod-
komorzy ziemi bielskiej, poseł ziemi bielskiej na sejmy z lat 1569, 1606
oraz najprawdopodobniej już po raz ostatni na sejm nadzwyczajny w
grudniu 1613 r.⁵⁶ O tym pierwszym Krzysztofie Brzozowskim nie może-
my niestety powiedzieć nic więcej poza tym, iż był dziedzicem wsi
Dubicze⁵⁷, prawdopodobnie bratem Marcina Brzozowskiego, starosty
brańskiego w latach 1596—1609. Już jednak w roku 1617, spotykamy in-
nego Krzysztofa Brzozowskiego, pisarza ziemi bielskiej i posła tej ziemi
na sejm walny, syna wspomnianego Marcina⁵⁸. Karierę zaczął on od
pisarza ziemi bielskiej. W końcu lat dwudziestych XVII w. został sekre-
tarem królewskim, w 1632 r. był starostą narewskim oraz cześnikiem
podlaskim, około 1636 r. sędzią ziemi bielskiej; według A. Bonieckiego
w 1642 r. był już podkomorzym ziemi bielskiej po Stanisławie Ska-
szewskim⁵⁹. Bardzo często, szczególnie w latach trzydziestych XVII w.
posłował z ziemi bielskiej na sejmy walne. Było to w 1618 r., najpraw-
dopodobniej w 1620 r., a następnie w latach 1628, 1629, 1632 (sejmy kon-
wokacyjne i elekcyjny), 1633, 1635, dwa razy w roku 1637 oraz z roku
1640. Łącznie więc co najmniej 11 razy reprezentował ziemię bielską na
sejmach walnych Rzeczypospolitej. Nieraz zabierał głos na sesjach sej-
mowych, wybierany był też do różnych komisji. Na sejmie elekcyjnym
19 października 1632 r. obrany został deputatem z województwa podlas-
kiego *ad compositionem inter status*⁶⁰. W latach trzydziestych XVII w.
najczęstszym partnerem Krzysztofa Brzozowskiego w reprezentowaniu
ziemi bielskiej na sejmach walnych był Prokop Leśniowolski, starosta
brański w latach 1622—1646⁶¹. Na sejmie w 1627 r. został on, po
Krzysztofie Ossolińskim, wybrany prowiantmagistrem, czyli kwater-
mistrzem wojsk polskich operujących w Prusach⁶². W 1629 r. Prokop
Leśniowolski był dwa razy posłem na oba sejmy walne z tego roku. Na
drugi sejm z tego roku tzw. „ratyfikacyjny” posłował z ziemi bełzkiej,
co zdarzyło się ponownie w roku 1635⁶³.

Prokop Leśniowolski wraz z Krzysztofem Brzozowskim posłowali na
sejm konwokacyjny i elekcyjny z 1632 r. oraz koronacyjny z 1633 r.,
a także na oba sejmy z roku 1637 i na sejm w roku 1640. Natomiast
na sejmy w 1635 i 1639 r. Prokop Leśniowolski posłował z Mikołajem
Skaszewskim, synem Stanisława Skaszewskiego, podkomorzego ziemi

⁵⁵ Ł. Górnicki, *Pisma*, oprac. R. Pollak, t. I, Warszawa 1960, s. 28.

⁵⁶ Źródła wszystkich ustaleń znajdują się w zestawieniu 2, umieszczonym przy
końcu niniejszego artykułu.

⁵⁷ AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1612—13, k. 326; 12 czerwca 1613 r.
występuje Krzysztof Brzozowski, podkomorzy ziemi bielskiej *in Dubicze haeres*.

⁵⁸ A. Boniecki, *Herbarz Polski* t. II, Warszawa 1901, s. 197.

⁵⁹ Tamże.

⁶⁰ AGAD, Archiwum Publiczne Potockich [cyt. dalej: APP], nr 323: „Diariusz
sejmu electionis”, k. 238.

⁶¹ A. Boniecki, *op. cit.*, t. XVI, s. 125—126.

⁶² J. Seredyka, *Sejm zawiedzionych nadziei (1627)*, Opole 1961, s. 104.

⁶³ J. Seredyka, *Postowie Rzeczypospolitej na sejm „ratyfikacyjny” w 1629
roku*, „Sprawozdania Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”. Wydział Nauk
Historyczno-Społecznych, Opole 1979, s. 32 i *Volumina Legum* t. III, s. 409.

bielskiej⁶⁴. Prokop Leśniowski często zabierał głos na sesjach sejmowych w różnych sprawach, nie uchylał się też od służby publicznej. W kwietniu 1646 r. został kasztelanem podlaskim⁶⁵, a w roku 1652 wojewodą podlaskim. Zmarł w 1653 roku. W połowie lat czterdziestych XVII w. nastąpiła swoista zmiana warty. Najczęściej dotychczas wybieranych posłów to jest Prokopa Leśniowskiego oraz Krzysztofa Brzozowskiego, zastąpili dwaj inni bardzo często wybierani: chorąży ziemi bielskiej Mikołaj Skaszewski oraz pisarz ziemi bielskiej Krzysztof Żelski. Niestety, nie możemy określić dokładnie, kiedy to nastąpiło, gdyż jak dotąd nie znamy kompletu posłów ziemi bielskiej na sejmy z lat 1641—1647

Mikołaj Skaszewski, starszy o kilka lat od Krzysztofa Żelskiego, rozpoczął karierę na sejmikach ziemi bielskiej już w latach trzydziestych XVII w. W 1635 i 1639 r. był wybrany posłem ziemi bielskiej wraz z Prokopem Leśniowskim, starostą brańskim⁶⁶. 3 sierpnia 1643 r. otrzymał chorągwo ziemi bielskiej. Od tego momentu łączył dwie funkcje: pierwszą ściśle wojskową oraz drugą reprezentanta szlachty ziemi bielskiej na sejmach walnych.

W lutym 1653 r. starostwo brańskie po Franciszku Janie Leśniowskim, który według naszych przypuszczeń padł ofiarą szalejącej wówczas na Podlasiu zarazy, otrzymał koniuszy Wielkiego Księstwa Litewskiego Bogusław Radziwiłł⁶⁷. Był to fakt o zasadniczym znaczeniu dla dalszych losów sejmiku bielskiego. Radziwiłł, gdy tylko został starostą brańskim, wszelkimi sposobami starał się uzyskać decydujący wpływ na wybór marszałka sejmikowego, wybór posłów oraz treść instrukcji poselskiej. W latach sześćdziesiątych XVII w. sejmik w Brańsku zmienił swój charakter, zaczął podlegać wpływom litewskiego magnata. Wyraźna jeszcze w drugiej połowie XVI w. oraz w pierwszej połowie XVII w. przewaga średniej szlachty na sejmiku brańskim od tego czasu słabnie, by w końcu ulec zupełnie wpływom magnackim⁶⁸.

I właśnie Mikołaja Skaszewskiego oraz Krzysztofa Żelskiego możemy zaliczyć do klientów Bogusława Radziwiłła. Potwierdzeniem tego może być instrukcja szlachty ziemi bielskiej ułożona na sejmiku w Brańsku 21 czerwca 1658. W instrukcji tej szlachta zobowiązywała posłów, Mikołaja Skaszewskiego oraz Krzysztofa Żelskiego, do obrony postępowania

⁶⁴ AP Białystok, Księga grodzka brańska z lat 1640—1641, k. 86. Stanisław Skaszewski, podkomorzy ziemi bielskiej otrzymał z kancelarii królewskiej list zawiadamiający go o zwołanym na 27 marca 1640 r. do Brańska sejmiku szlachty ziemi bielskiej.

⁶⁵ A. S. Radziwiłł, *Pamiętnik o dziejach w Polsce* t. II, Warszawa 1980, s. 492.

⁶⁶ AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1635—1640, k. 106, zapis z 30 października 1635 r. oraz Z. Trawicka, *Sejm z roku 1639*, „Studia Historyczne” t. XV, 1972, z. 4, s. 590.

⁶⁷ B. Radziwiłł, *Autobiografia*, wyd. T. Wasilewski, Warszawa 1979, s. 45.

⁶⁸ Por. H. Olszewski, *Sejm Rzeczypospolitej epoki oligarchii 1652—1763*, Poznań 1966, s. 75. Przykładem uzależnienia sejmiku brańskiego od Bogusława Radziwiłła niech będzie list Jana Skińskiego, surrogatora brańskiego z Glinnika 7 stycznia 1662 r. (przed zaplanowanym na 30 stycznia sejmikiem) do księcia koniuszego, w którym zwraca się do niego z prośbą: „A przyslij Wasza Książęca Mość instrukcję kogo woła Waszej Książęcej Mości za posłów mieć” AGAD, AR dz. V, teka 359, sygn. 14454.

nia Bogusława Radziwiłła w latach poprzednich, tzn. 1655—1657. Mieli oni także zabiegać o przywrócenie go do czci i łaski⁶⁹. Znamienne jest i to, że marszałkiem tego sejmiku był zaufany sługa Radziwiłła Benedykt Olszewski, z łaski pańskiej pisarz grodzki brański⁷⁰.

We wrześniu 1655 r. szlachta ziemi bielskiej zebrana na sejmiku w Brańsku obrała księcia koniuszego wodzem generałem ziem podlaskich. Z memoriału Jerzego Monwida Irzykowicza, podkomorzego drohickiego, zatytułowanego „Refleksje dla których Jaśnie Oświecony książę Bogusław Radziwiłł nie może być obrany wodzem generalnym województwa podlaskiego” wynikałoby, iż książę Bogusław zjednał sobie przychylność szlachty przy pomocy siedmiu beczek wina oraz 150 beczek piwa wypitych jednego dnia na sejmiku w Brańsku⁷¹. Bogusław Radziwiłł występował jako poseł ziemi bielskiej dwukrotnie: pierwszy raz w 1661 r., a drugi raz w listopadzie-grudniu 1668 r. na sejmie konwokacyjnym⁷². W obu wypadkach jego partnerem był pisarz ziemi bielskiej Krzysztof Żelski.

Ten ostatni rozpoczął swą niezwykle bogatą karierę w latach czterdziestych XVII w. Po raz pierwszy widzimy go jako posła ziemi bielskiej na sejmie konwokacyjnym w lipcu 1648 r., po raz ostatni posłował z ziemi bielskiej na sejm grodzieński z 1678 r.⁷³ W ciągu tych trzydziestu lat był posłem ziemi bielskiej aż 20 razy, a liczba ta mogłaby jeszcze się zwiększyć, gdyby nasze zestawienie było pełniejsze. Wielokrotnie na różnych sejmach Żelski zabierał głos w najważniejszych materiałach będących przedmiotem obrad. Bardzo często wybierano go na członka różnych komisji sejmowych. Szlachta ziemi bielskiej darzyła go pełnym zaufaniem, które wynikało z jego ogromnego doświadczenia. W 1661 r. wszedł z ramienia sejmu w skład komisji mającej oszacować szkody spowodowane w latach wojny przez wojska litewskie w województwie podlaskim, a w 1662 r. został członkiem komisji mającej prowadzić pertraktacje ze skonfederowanym wojskiem litewskim⁷⁴.

Z wystąpień jego na sejmach (1661—1668) możemy wywnioskować, że był on stałym klientem Bogusława Radziwiłła. W diariuszu sejmu z 1668 roku czytamy, że „Bar też chcieli położyć między wakansami podolscy posłowie, a osobliwie pan podsędek *urgebat ex ea ratione*, że sam Książę Jegomość pan Bogusław Radziwiłł koniuszy Wielkiego Księstwa Litewskiego nie mieszka i nie trzyma tam *praesidium*, ale ich pan Krzy-

⁶⁹ AGAD, AR dz. II, teka 9, nr 1210: „Instrukcja posłom ziemi bielskiej na sejm 1658 r.”.

⁷⁰ Obfita korespondencja B. Olszewskiego do Bogusława Radziwiłła znajduje się w AGAD, AR dz. V, teka 241, sygn. 10818. W jednym ze swych listów do księcia datowanym 20 grudnia 1667 r. z Kiernowa, Olszewski opisywał sejmik, który odbył się w Brańsku 14 grudnia 1667. Twierdził, że był on bardzo burzliwy; debatowano całą noc. W pewnym momencie, gdy sprawy nie szły po myśli księcia, Olszewski chciał nawet zerwać ten sejmik. W dalszej części listu Olszewski zawiadomił, iż odsyła księciu rotę dragonów (przyslaną na sejmik?) radziwiłłowskich, dawszy każdemu żołnierzowi po 2 złp strawnego.

⁷¹ B. Radziwiłł, op. cit., s. 191.

⁷² Tamże, s. 146.

⁷³ *Volumina Legum* t. IV, s. 87 oraz K. Matwijowski, *Sejm grodzieński z 1678—79 roku*, Wrocław 1985, s. 41.

⁷⁴ *Volumina Legum* t. IV, s. 328; Stefana Franciszka z Pruszcza Medekszy księga pamiętnicza wydarzeń zaszytych na Litwie 1654—1668, wyd. W. Seredyński, [w:] *Scriptores rerum Polonicarum* t. III, Kraków 1873, s. 291.

sztof Czyż, podczaszy mściśławski, książę Łukomski *demonstrantes rationibus*, że *praesidium* nie masz tam czym żywić”⁷⁵. Według T. Wasilewskiego Bogusław Radziwiłł w końcu grudnia 1669 r. przygotowywał się do podróży na sejmik przedsejmowy do Brańska, który miał się tam odbyć w styczniu 1670 r., zapewne w celu obioru na posła, ale 30 grudnia 1669 r. zmarł⁷⁶.

Nowym starostą brańskim został Jan Klemens Branicki, marszałek nadworny, który jednak zmarł już 16 lutego 1673 r.

Około 1680 r. zmarli też obaj trybuni szlachty ziemi bielskiej, Krzysztof Żelski oraz Mikołaj Skaszewski, aktywni do ostatnich dni⁷⁷. Nie znamy niestety wszystkich posłów z ziemi bielskiej z lat osiemdziesiątych XVII w. Wiemy jedynie, że posłem ziemi bielskiej na sejm z wiosny 1683 r. był Stefan Mikołaj Branicki starosta brański, późniejszy wojewoda podlaski.

W latach dziewięćdziesiątych XVII w. najczęściej wybieraną nową parę posłów tworzyli Wacław Jeruzalski oraz Aleksander Józef Gąssowski. Według A. Bonieckiego Wacław Jeruzalski został w 1687 r. stolnikiem bielskim, a w 1691 r. chorążym ziemi bielskiej. Już w 1688 r. był posłem na sejm, ale wtedy był posłem inflanckim⁷⁸. Natomiast Aleksander Józef Gąssowski, dziedzic na Skwarkach, zaczynał karierę jako pisarz grodzki brański, którym był w latach osiemdziesiątych XVII w. W 1691 r. został stolnikiem ziemi bielskiej, a w 1712 r. u schyłku życia podkomorzym ziemi bielskiej. Od 1695 r. był także podstarościm i sędzią grodzkim brańskim⁷⁹. Posłował z ziemi bielskiej na sejm zimowo-wiosenny z 1695 r. W „Pamiętnikach” Kazimierza Sarneckiego znaleźliśmy ciekawą notatkę na temat jego uczestnictwa w tym sejmie. Otóż 15 stycznia 1695 r. „Ichmość panowie posłowie *utriusque gentis in parvo numero* zebrawszy się do izby swojej, gdy certować ze sobą prywatnie poczęli, żeby na miejscach swoich *more antiquo* przemówić się mogli, jegomość pan Kryszpin *respondendo votis* ichmościom chciał zagaić jako marszałek *sessionem*. Ale jegomość pan Gąssowski, z Brańska poseł, kontradyktując temu *totum actum* protestował się i wyszedł z izby”⁸⁰. Sejm toczył się dalej aż do 24 marca tego roku, protest Gąssowskiego widocznie nie został uznany. Jak pisze W. Konopczyński, „Sejm w roku 1695 zmarniał po wyjściu dni za sprawą Sapiehów: prawie cała Litwa stanęła bowiem przeciwko większości dworskiej i do ostatniego dnia sprzeciwiała się obiorowi marszałka. Obeszło się bez formalnego zerwania”⁸¹. Tu musimy dodać, że Kryszpin był marszałkiem starej laski, a na wybór nowego nie chcieli się zgodzić posłowie litewscy, z pewnością za poduszczeniem nastawionych opozycyjnie Sapiehów.

⁷⁵ AGAD, APP nr 322. Diariusz sejmu z 1668 roku, k. 63. Korespondencja K. Żelskiego do Bogusława Radziwiłła zachowała się w AGAD, AR dz. V, teka 480, sygn. 18961. W liście do księcia z Szumek z 12 lutego 1666 r. K. Żelski pisał: „Pisanie Waszej Książęcej Mości doszło mnie przed *immediate* sejmikiem. Cokolwiek *commissum* było od Waszej Książęcej Mości na sejmiku stanęło”.

⁷⁶ B. Radziwiłł, op. cit., s. 98.

⁷⁷ Ostatnia wiarygodna wzmianka o Mikołaju Skaszewskim pochodzi z 1679 r. (AGAD, Kopicjana, pudło 22, k. 455, zapis z 3 lutego 1679), a o Krzysztofie Żelskim z 1680 r. (tamże, k. 598, zapis z 5 grudnia 1680).

⁷⁸ A. Boniecki, op. cit. t. VIII, s. 275.

⁷⁹ Tamże t. VI, s. 8.

⁸⁰ K. Sarnecki, op. cit., s. 170. Działo się to w sobotę 15 stycznia 1695.

⁸¹ W. Konopczyński. *Liberum veto*. Kraków 1918. s. 324.

Po śmierci Jana III, Wacław Jeruzalski oraz Aleksander Józef Gąsowski posłowali z ziemi bielskiej na sejm konwokacyjny we wrześniu 1696 r.⁸², a następnie na pierwsze sejmy Augusta II z lat 1701, 1701—2 oraz 1703. Na tym ostatnim sejmie obradującym w Lublinie w czerwcu 1703 r. Jeruzalski zabrał głos już pierwszego dnia obrad 19 czerwca. Jak pisze Kazimierz Jarochowski: „W tejże samej chwili ozwał się głos opozycji przez usta Wacława Jeruzalskiego chorążego bielskiego, który poparty przez posłów województwa łęczyckiego wniósł sprawę domu sapieżyńskiego, a zarazem oświadczył, iż do niczego nie przystąpi dopóki król nie da uroczystego zaręczenia, iż wyprowadzi Sasów z Podlasia i wróci Sapiehom Tykocin. Przez dwie godziny blisko trzymał Jeruzalski tą opozycją izbę w zawieszaniu wśród osobistej zwady z Warszuckim, wśród gniewu i oburzenia królewskiej większości. Ustąpił przecież nareszcie i oświadczył zgodę na wybór marszałka”⁸³. Z przytoczonego fragmentu wynikałoby, iż na przełomie XVII i XVIII w. sejmik szlachty ziemi bielskiej w Brańsku dostał się pod wpływ Sapiearów. Możliwe, iż stało się to przez ich koneksje i powiązania ze Stefanem Mikołajem Branickim, wojewodą podlaskim i starostą brańskim. Interesów Sapiearów bronili także posłowie ziemi bielskiej na Wolnej Radzie Warszawskiej z 1710 r. Posłami tymi byli wówczas: Marcin Kuczyński, wojski mielnicki oraz Władysław Danowski, pisarz ziemski i grodzki wiski. Autor diariusza tego sejmku zanotował, iż „ziemia bielska zgadzała się z innymi przed sobą mówiącymi i ichmościami panów Sapiearów rekomendowała”. A w innym miejscu czytamy, iż posłowie szlachty ziemi bielskiej „z prześwietnym senatem zgadzali się na rezolwowane punkta, mówiąc że nie możemy przystąpić *ad confirmationem* sojuszów uczynionych z carem jegomością i z jegomością posłem pełnomocnym, póki *evacuationem* wojsk auksyliarnych *non praestabunt*. *Notandum*, że jeden poseł z ziemi bielskiej rekomendował dom sapieżyński *paternae clementiae* Jego Królewskiej Mości”⁸⁴.

Rok 1710 był dla składu reprezentacji szlachty ziemi bielskiej kolejną datą graniczną. Po śmierci Wacława Jeruzalskiego (1706) i Aleksandra Józefa Gąsowskiego (około 1713) na arenę weszło dwóch innych ludzi, którzy reprezentowali ziemię bielską na sejmach lat dwudziestych i trzydziestych XVIII w. Byli to: Marcin Kuczyński oraz Kazimierz Karwowski. Marcin Kuczyński żył w latach 1672—1752. Według A. Bonieckiego w latach 1688—1690 odbywał studia w Krakowie, a karierę, jak zresztą wielu ze szlachty ziemi bielskiej, zaczynał od urzędu pisarza grodzkiego brańskiego, którym był w 1709 r., oraz skromnej funkcji wojskiego mielnickiego⁸⁵. W 1712 r. został stolnikiem ziemi bielskiej, a w 1727 r. chorążym ziemi bielskiej. W 1748 r. zrezygnował z urzędu cho-

⁸² *Volumina Legum* t. V, s. 415.

⁸³ K. Jarochowski, *Dzieje panowania Augusta II*, Poznań 1874, s. 308.

⁸⁴ R. Mienicki, *Diariusz walnej rady warszawskiej z roku 1710*, Wilno 1928, s. 134. Nieco dalej czytamy: „Ziemia bielska. Pierwszy i drugi posłowie domawiali się, aby ichmość panowie pieczętarze, jako *custodes legum* przywilejów takowych, gdzie *concussio legis* i *colisio inter cives* nie pieczętowali, tak że aby z księciem Dołhorukim o konfirmację traktatu po ewakuacji wojsk eksportulować, komisaryat saski, który *excedit* dyspensowaniem się na kwatery, prowianty i kontrybucje po dobrach szlacheckich aby był powściągniony”.

⁸⁵ A. Boniecki, op. cit. t. XIII, s. 114.

rażego, zmarł w 1752 r.⁸⁶ Reprezentował ziemię bielską na sejmach w latach 1710, 1720, 1722, 1729 oraz dwóch sejmach z roku 1733: konwokacyjnym i elekcyjnym. Natomiast Kazimierz Karwowski związany był początkowo z ziemią wiską. Był posłem tej ziemi na sejmy z lat 1703 i 1710. Już jednak w 1712 r. został podstarościm i sędzią grodzkim brańskim i związał się z Janem Klemensem Branickim i jego polityką⁸⁷. W 1724 r. posłował on z Brańska właśnie z Janem Klemensem Branickim, wówczas chorążym koronnym. Według powstałej po jego śmierci legendy miał on w ciągu czterdziestu lat (1701—1740) aż 27 razy posłować na różne sejmy. Według zebranych przez nas danych był on 12 razy posłem ziemi bielskiej na sejmy walne. Autor jego biogramu w „Polskim Słowniku Biograficznym”, Wacław Szczygielski, tak o nim pisał: „Kazimierz Karwowski w częstych wystąpieniach był wyrazicielem poglądów polityki dworskiej, choć potrafił też zająć odrębne stanowisko. Mówił krótko, treściwie, łagodził spory, wzywał opozycjonistów do rozsądku, a nierzadko ze łzami błagał o zgodę opornych. Związany z Janem Klemensem Branickim, Sapiehami i dworem królewskim”⁸⁸. Szczygielski podkreślał także, iż Karwowski otrzymał staranne wykształcenie, m.in. doskonale znał łacinę, historię i prawo. Miał duży talent oratorski i polemiczny. Na arenie sejmowej i w „radach publicznych” uchodził za duży autorytet. Był zwolennikiem reform. Nazywany był już współcześnie *civis et consul Polonus*. W swych wypowiedziach twierdził, iż „*liberum veto* więcej złego aniżeli pożytku *in publicum* przyniosło”. Wielokrotnie apelował o jednomyślność i zgodę, a gdy żadne argumenty nie skutkowały, szukał ratunku w zwołaniu sejmiku konnego to jest skonfederowanego, o co wielokrotnie wnosił petycje do króla. W 1727 r. otrzymał godność stolnika bielskiego, z której zrezygnował w 1744 r. na rzecz swego syna Pawła.

Na sejmie z 1740 r. Kazimierz Karwowski już w pierwszym dniu obrad wybrany został marszałkiem. Było to ukoronowaniem jego działalności parlamentarnej. Niestety, i tego sejmiku, kolejnego z długiej serii zerwanych za Augusta III, nie udało się Karwowskiemu uratować, mimo iż obrady toczyły się dość pomyślnie, uchwalono nawet zwiększenie liczby wojska, a także podatki na ten cel⁸⁹.

Kazimierz Karwowski zmarł w 1746 r., pozostawiając trzech synów, z których najstarszy, Paweł (1705—1789) najpierw po ojcu stolnik ziemi bielskiej, a następnie od 1752 r. chorąży i wreszcie w 1762 r. podkomorzemu ziemi bielskiej, posłował w połowie XVIII w. kilkakrotnie z ziemi bielskiej na sejmy walne. Przez cały czas związany był z Janem Klemensem Branickim i był instrumentem polityki hetmana. W 1748 r. na sejmie jako poseł ziemi bielskiej zabierał głos aż 53 razy w sposób bardzo odważny. Przeciwstawiał się supremacji magnackiej. Występował przeciwko faworyzowaniu senatorów i ministrów w rozdzielnictwie królewskich. Paweł Karwowski posłował z ziemi bielskiej na sejm nadzwyczajny warszawski dwutygodniowy w 1750 r., a z ziemi wiskiej sejm grodzieński w 1752 r. Na obydwu sejmach jako klient Branickiego

⁸⁶ Tamże, s. 115.

⁸⁷ *Historia sejmiku polskiego* t. I, Warszawa 1984, s. 306. J. Michalski określił K. Karwowskiego jako klienta Sapiechów popierającego na ogół politykę dworu.

⁸⁸ PSB t. XII, s. 164.

⁸⁹ M. Borucki, *op. cit.*, s. 250.

trzymał ze stronnictwem opozycyjnym, ale w swych wystąpieniach należał do grupy posłów umiarkowanych. Na sejmie z 1758 r. zaraz po pierwszej sesji z polecenia Branickiego zatamował obrady i nie dopuścił do obioru marszałka. W dniu następnym przywrócił wprawdzie *activitatem*, ale nadal popierał jedynie głosy oponentów⁹⁰. Więcej z ziemi bielskiej już nie posłował.

Kolejnym przedstawicielem rodziny Karwowskich, reprezentującym ziemię bielską na sejmach, był Stanisław Karwowski, syn Pawła, skarbnika bielskiego. Stanisław Karwowski był przez pół wieku (1748—1797) na dworze białostockim Jana Klemensa Branickiego, hetmana wielkiego koronnego, a następnie wdowy po nim Izabeli z Poniatowskich zarządzającej ich dóbr i pełnomocnikiem w sądach grodzkich, ziemskich i trybunałskich. Dzięki protekcji Branickiego w 1757 r. ze skarbnika ziemi bielskiej awansował na łowczego, w roku 1762 został podstolim, a w roku 1770 stolnikiem ziemi bielskiej. Uwieńczeniem jego kariery było otrzymanie w 1780 r. stanowiska regenta kancelarii koronnej, którym pozostawał do 1787 r. Posłując po raz pierwszy z ziemi bielskiej na sejm, na odbywającym się 16 marca 1761 r. w Brańsku sejmiku wybrany został posłem wraz ze stolnikiem litewskim, przyszłym królem Stanisławem Poniatowskim⁹¹. Na czwartej i ostatniej sesji tego sejmku (2 maja 1761) Karwowski i Poniatowski wraz z całą prawie partią opozycyjną 40 posłów opuścili izbę zrywając tym obrady⁹². Zaprzyjaźniwszy się ze Stanisławem Poniatowskim, popierał gorąco jego kandydaturę do korony. Przy poparciu „familii” został posłem bielskim na sejm elekcyjny i podpisał z ziemią bielską wybór Stanisława Poniatowskiego na króla. Od nowego króla jako starosta narewski (od 1760 r.) otrzymał w 1765 r. starostwo augustowskie i został komisarzem ekonomii szawelskiej. Na sejmie 1766 r. jako poseł ziemi bielskiej mianowany został komisarzem Komisji Skarbu Koronnego i funkcję tę pełnił do 1775 r. Na sejmie 1773—1775 był jeszcze posłem z ziemi bielskiej, ale już na następne sejmy z lat 1778, 1780, 1784 posłował z Inflant. Z ramienia sejmku brał udział w wielu komisjach dla rozstrzygnięcia spornych spraw majątkowych, a przez wzgląd na swe zasługi otrzymał prawem emfiteutycznym na lat pięćdziesiąt starostwo augustowskie i narewskie z wójtostwami oraz leśnictwo knyszynskie⁹³.

W 1748 r. jako poseł ziemi bielskiej zadebiutował Maciej Maurycy Starzeński, od 1746 r. podstoli podlaski po Kazimierzu Kuczyńskim. Starzeński był zaufanym sługą i bliskim współpracownikiem hetmana Jana Klemensa Branickiego. Czas, który wspólnie spędzili w więzieniu w Kamieńcu Podolskim w latach 1733—1734, osadzeni tam przez zwolenników Stanisława Leszczyńskiego, scementował ich przyjaźń. Dzięki łasce hetmana Starzeński szybko awansował w godnościach. W 1748 r. był pisarzem grodzkim brańskim, około 1750 r. został pisarzem wojska koronnego, a 5 czerwca 1752 r. nominalnym starostą brańskim. Nominalnym, gdyż dochody ze starostwa wpływały do kieszeni hetmana aż do jego śmierci, tj. do 1771 r. Maciej Maurycy Starzeński posiadał dobra ziemskie w województwie wołyńskim (Sasów, Olejów, Markopol), nato-

⁹⁰ PSB t. XII, s. 164.

⁹¹ J. Nieć, *Młodość ostatniego elekta*, Kraków 1935, s. 202.

⁹² PSB t. XII, s. 168.

⁹³ Tamże.

miast w ziemi bielskiej do jego dóbr należała Złotoria, Jeżewo, a przede wszystkim Strabla, gdzie założył rezydencję i wybudował sobie dworek. Te 200 tysięcy mórg ziemi posiadanych przez Starzeńskiego była to już „fortuna prawie magnacka”⁹⁴. Ale Starzeński był przede wszystkim szefem sztabu hetmana Branickiego oraz głową partii hetmańskiej. Według Marcina Matuszewicza, Starzeński wielokrotnie marszałkował sejmikom szlachty ziemi bielskiej. W innym miejscu Matuszewicz określił Starzeńskiego jako „zaciętego sejmikowicza”.

Starzeński posłował z ziemi bielskiej w latach 1752, 1760, 1762 oraz na wszystkie trzy sejmy z roku 1764. W pamiętniku jego syna Michała Hieronima Starzeńskiego znaleźliśmy wzmiankę, że „choć hetman Branicki nie lubił Stanisława Poniatowskiego to jednak wybór na posła od ziemi bielskiej na sejmiku w Brańsku zawdzięczał młody Poniatowski głównie staraniom i wpływowi mojego ojca”⁹⁵. Na trzech sejmach z 1764 r. Starzeński odgrywał aktywną rolę. Według autora jego biogramu zamieszczonego u Żychlińskiego, chciał on w 1764 r. przeprowadzić wybór J.K. Branickiego na króla. Zjednał sejmyki na Podlasiu, ale ostatecznie zawiodła Francja, a po koronacji Stanisław August odsunął go od urzędów i stopni wojskowych. Po śmierci hetmana Starzeński osiadł w Strabli. Jedyłą nadzwyczajną nagrodą, jaką otrzymał od hetmana za 40-letnią służbę, był udzielony mu za pozwoleniem Augusta III tzw. *consensus ad cedendum* na jego korzyść starostwa brańskiego z sądownictwem w powiatach bielskim i goniądzkim⁹⁶. Maciej Maurycy Starzeński 25 sierpnia 1774 r. przekazał starostwo brańskie swojemu synowi, Michałowi Hieronimowi, który także kilkakrotnie posłował na sejmy walne. Kształcił się on na uniwersytecie w Lipsku. Odziedziczył po ojcu znaczny majątek. Był posłem z ziemi bielskiej na sejmy z lat 1782 i 1784 oraz na Sejm Czteroletni. W 1792 r. wystawił 38 szwadron II brygady małopolskiej, na czele którego odbył kampanię tego roku. Brał też czynny udział, na czele zorganizowanego i wyekwi-powanego przez siebie oddziału, w insurekcji kościuszkowskiej. W latach 1807—1815 był marszałkiem obwodu białostockiego. Zmarł w 1824 r. i pochowany został w Olejowie w Galicji⁹⁷.

Warto także wspomnieć o innym posle ziemi bielskiej Pawle Hryniewieckim, który w latach sześćdziesiątych XVIII w. był regentem kancelarii szlachty ziemi bielskiej w Brańsku, a następnie został sędzią ziemi bielskiej. Jako poseł ziemi bielskiej uczestniczył on w sejmie z 1776 r., wraz z bratankiem króla, Stanisławem Poniatowskim, w 1778 roku wraz ze starostą janowskim Andrzejem Mokronowskim byłym współpracownikiem hetmana Branickiego, po jego śmierci utrzymywał ścisłe kontakty z Izabelą z Poniatowskich Branicką, w 1780 r. z Piotrem Potockim, starostą szczyrzeckim, w 1784 r. z M. H. Starzeńskim oraz w 1786 r. ze Stanisławem Karwowskim, regentem kancelarii koronnej. Wkrótce po tej dacie Paweł Hryniewiecki zapewne zmarł, gdyż już w 1792 r. jako sędzia ziemi bielskiej występował Feliks Trojanowski.

⁹⁴ Wszystkie informacje o Starzeńskich zaczerpnęliśmy u T. Żychlińskiego o. *Złota księga szlachty polskiej* t. VII, s. 224—230.

⁹⁵ M. H. Starzeński. *op. cit.*, s. 10.

⁹⁶ K. Kantecki. *Pan staroście brański*. „Ateneum” 1885, t. II, s. 405.

⁹⁷ Zob. wyżej przyp. 94.

Jak już wspomnieliśmy, posłem ziemi bielskiej w 1776 r. wraz z Pawłem Hryniewieckim, został bratanek Stanisława Augusta Poniatowskiego, Stanisław Poniatowski. Wiemy, iż na sejmiku w Brańsku, który odbył się 15 lipca 1776 r. otrzymał on mandat poselski nie bez trudu, kategorycznie bowiem sprzeciwił się wybraniu na drugiego posła kandydata opozycji Piotra Potockiego. W „Pamiętnikach synowca Stanisława Augusta” poświęcił temu wydarzeniu jednozdaniową wzmiankę: „w 1776 roku odbył się sejm Mokronowski, na który zostałem wybrany posłem”⁹⁸. W czasie sejmu Stanisław Poniatowski nie zabierał głosu, uczestniczył natomiast w organizowanych przez króla naradach osób nadających kierunek obradom. Pod koniec sejmu król powołał go do rozszerzonego składu Komisji Edukacji Narodowej”⁹⁹.

W 1788 r. posłem ziemi bielskiej został kandydat opozycji Piotr Potocki, który posłował także w 1780 r. Jak pisał J. Michalski, już w maju 1788 r. myślał on o posłowaniu z ziemi bielskiej. Nie był jednak bardzo pewien swych szans, skoro próbował pod skrzydłami protekcji Szczęsnego Potockiego posłować z województwa kijowskiego. Gdy przekonał się jednak, że tam drogi są przed nim zamknięte, postarał się o wybór na sejmiku w Brańsku, skąd został wybrany jednomyślnie¹⁰⁰. Jak pisze M. Czeppe, autorka jego biogramu w „Polskim Słowniku Biograficznym”, Piotr Potocki w kwietniu 1788 r. brał udział w zjeździe opozycji antykrólewskiej w Puławach, gdzie wypowiadał się przeciwko projektowanej konfederacji sejmowej. Brał żywy udział w obradach sejmu występując wielokrotnie przeciwko Radzie Nieustającej i jej Departamentowi Wojskowemu. W grudniu 1788 r. wyznaczony został na posła Rzeczypospolitej do Stambułu. W sierpniu 1789 r. wyruszył w drogę do Turcji¹⁰¹.

Jak więc widzimy, po śmierci Jana Klemensa Branickiego o opanowanie sejmiku szlachty ziemi bielskiej w Brańsku walczyły dwa stronnictwa: prokrólewskie oraz opozycyjne. Toczyły one ze sobą zażartą walkę o mandaty poselskie. Każde ze stronnictw odnotowało na swym koncie sukcesy.

Na zakończenie wspomnieć trzeba o posłach z ziemi bielskiej na sejm grodzieński z 1793 roku. Posłami tymi byli: Jakub Drągowski oraz Melchior Ołdakowski, sędzia ziemi bielskiej. Niestety, nie możemy powiedzieć o nich zbyt wiele. W „Herbarzu” I. Kapicy-Milewskiego pod „Ołdakowski” znaleźliśmy następującą wzmiankę: „Ołdakowscy z ziemi nurskiej przenieśli się do ziemi bielskiej, gdzie dobra rozmaite i urzędy różne posiadali i posiadają, a ich dawne nazwisko Ołdak — —; z tegoż samego domu terazniejszymi czasy Melchior Ołdakowski, sędzia ziemiański ziemi bielskiej posłem na sejm terazniejszy grodzieński”¹⁰².

O Jakubie Drągowskim wiemy tylko tyle, iż nigdy przedtem z ziemi bielskiej nie posłował, a obok jego nazwiska występującego pod jedną z sejmowych konstytucji, którą zaakceptował, ale „z warunkiem utrzy-

⁹⁸ *Pamiętniki synowca Stanisława Augusta*, wyd. J. Łojek, Warszawa 1970, s. 54.

⁹⁹ PSB t. XXVII, s. 481.

¹⁰⁰ J. Michalski, *Sejmiki poselskie 1788 roku*, PH t. LI, 1960, s. 351.

¹⁰¹ PSB t. XXVIII, s. 128.

¹⁰² I. Kapicy-Milewski, *Herbarz*, s. 308.

mania w całości granic Rzeczypospolitej” nie było żadnej funkcji czy też urzędu ¹⁰³.

Podsumowując możemy stwierdzić, że sejmiki szlachty ziemi bielskiej w Brańsku w drugiej połowie XVI oraz w pierwszej połowie XVII w. odbywały się regularnie i przebiegały sprawnie. Sejmik w Brańsku był w tym czasie w pełni samodzielny, nie podlegał wpływowi magnatów, posłowie tam wybierani reprezentowali interesy średniej szlachty na sejmach walnych. Z chwilą gdy w 1653 r. starostą brańskim został Bogusław Radziwiłł, sejmik ziemi bielskiej zaczął powoli tracić samodzielność ulegając wpływowi najpierw Bogusława Radziwiłła, a następnie Branickich i spokrewnionych z nimi Sapiehów. Bogusław Radziwiłł podporządkował sobie obu trybunów szlachty ziemi bielskiej — Krzysztofa Żelskiego oraz Mikołaja Skaszewskiego, którzy w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XVI w. faktycznie reprezentowali jego interesy na sejmach walnych, tak jak na przełomie XVII i XVIII wieku Wacław Jeruzalski oraz Aleksander Skwarek Gąssowski bronili na sejmach interesów Sapiehów i ich faktycznie „rekomendowali”. W tym też czasie miały miejsce pierwsze wypadki zrywania sejmików brańskich. W latach 1712—1771 sejmik ziemi bielskiej znajdował się pod przemożnym wpływem hetmana wielkiego koronnego i starosty brańskiego Jana Klemensa Branickiego. Po śmierci hetmana Branickiego (1771) o wpływy na sejmiku szlachty ziemi bielskiej w Brańsku walczyły dwa stronnictwa — dworskie i antykrólewskie. Najczęściej wybierano posłów przychylnych Stanisławowi Augustowi Poniатовskiemu, ale kilka razy sukces odnotowali także przedstawiciele opozycji.

ANEKS

Brańsk, 13 listopada 1613

INSTRUKCJA POSELSKA UŁOŻONA NA SEJMIKU SZLACHTY ZIEMI BIELSKIEJ
Or.: AGAD, *Księga grodzka brańska z lat 1612—1614*, k. 562.

Artykuły podane na sejm z sejmiku ziemi bielskiej panom posłom zgodnie obranym JMci Panu Krzysztofowi Brzozowskiemu, podkomorzemu ziemi bielskiej z JMcią Panem Stanisławem Wyszrowskim pro die tertia Decembris Anno Domini 1613.

1. Naprzód mają podziękować panowie posłowie nasi królowi JMci za obmyślanie dobrego ojczyzny naszej. Ale iż tak prędko sejmy składają się z wielkim ciężarem Rzeczypospolitej a do tego i nad prawo to pólsejmie trzyniedzielne afficit to barzo ordines i mają to przełożyć panowie posłowie nasi i obwarować legibus, aby się to in posterum nie działo.

2. Po wtóre proszą króla JMci, aby vacantie były rozdane osobliwie hetmaństwo koronne, gdyż wiele na tym należy, aby pod te czasy niebezpieczne i dla zahamowania licentii domowych, aby był hetman ustawiczny.

3. Po trzecie do podatków żadnych nie mają przystępować, o które król JMość w instrukcji prosi, gdyż się teraz znacznie urazili bracia nasi poborowi pierwsze-

¹⁰³ *Volumina Legum* t. X, s. 54 i 55.

go sejm, którymi miała być satysfakcja sufficientes wszystkim zaciągom. Powinni tedy będą panowie posłowie nasi z ichmościami inszymi posłami przesłuchać liczby panów podskarbie publicie w kole poselskim nie przez pany deputaty ponieważ się temi computy posłanemi do nas na sejmik nie kontentują się bracia nasi wiedząc, że te pobory więtszej miały uczynić including daniech i te specjalne exactie, które przedtym nie bywały mają do tej liczby panowie posłowie nasi zaciągnąć ichmościów panów poborców wszystkich wojewódzkich i według kwitów ich a nie według computów skarbowych kalkulację distribute położyć.

4. Przyczynić się też mają do Króla JMci za panem Mikołajem Irzykowiczem, synem pana wojskiego mielnickiego, który jest w więzieniu w Turczach z rotę nieboszczyka Chomętowskiego, aby jaką sumę z poborów na wykupienie onego opatrzyć raczył. Na sprawiedliwości świętej wiele należy, aby ją każdy odniósł. Ale suo loco et tempore. A iż ten sejm ad unum actum król JMość złożyć raczył panowie posłowie nasi jako do pisania żadnej Constitucyjej nie mają przystępować tak też podstrzec tego, aby i sądy odprawowane nie były. Które to artykuły poruczyliśmy podpisać pewnym osobom i do ksiąg grodzkich brańskich dać je wnieść.

Dat w Brańsku 13 Novembris die Anno Domini 1613

Baltazar Wyszkowski chorąży ziemi bielskiej

Małcher Kostro sędzia ziemi bielskiej

Adam Mieński podsędek ziemi bielskiej

Adam Domanowski podwojewodzi ziemi bielskiej

ZESTAWIENIE 1

POSŁOWIE ZIEMI BIELSKIEJ NA SEJMY LITEWSKIE 1540—1569 ¹

Lp	Data	Miejsce	Marszałek	Chorąży	Posłowie	Źródło
1	1540	Wilno		Paweł Zielepucha		A. Boniecki, <i>Poczet rodów</i> , s. 423 i spis dygnitarzy, s. IV
2	1544	Brześć		Paweł Zielepucha		
3	1545	Wilno		Paweł Zielepucha	Jan Mieński, Marcin Jajbrzyk Wyszęński	I. Kapica-Milewski, <i>Herbarz</i> , s. 278
4	1547	Wilno		Paweł Zielepucha	prawdopodobnie Jan Krassowski	I. T. Baranowski, <i>Podlasie</i> , s. 69
5	1551	Wilno				
6	1552	Wilno		Stanisław Wyszęński		A. Boniecki, <i>Poczet rodów</i> , s. 390; I. Kapica-Milewski, <i>Herbarz</i> , s. 470
7	1554	Wilno				Tamże
8	1559	Wilno		Stanisław Wyszęński		S. Kuitrzeba, W. Semkowicz, <i>Akty Unii Polski z Litwą</i> , s. 231
9	1563	Wilno		Jerzy Brzóska	Krzysztof Oleńdzki	W. Smoleński, <i>Szkice z dziejów szlachty mazowieckiej</i> , s. 122
10	1564	Bielsk		Jerzy Brzóska	Krzysztof Oleńdzki	I. Kapica-Milewski, <i>Herbarz</i> , s. 313
11	1564-65	Mińsk		Jerzy Brzóska		M. Lubawskij, <i>Litowski-ruskij sejm</i> , dodatki s. 230
12	1565-66	Wilno		Jerzy Brzóska	Tomasz Owsiany	
13	1566	Brześć		(p.b) Jerzy Brzóska	(p.b) Marcin Mieński	<i>Dokumenty Moskowskiego Archiwa Ministerstwa</i>
14	1566-67	Grodno		Jerzy Brzóska	Marcin Wyszęński	<i>Justicii t. I</i> , s. 455

Lp	Data	Miejsce	Marszałek	Choraży	Posłowie	Źródło
15	1567	Lebiediewo	Mikołaj Sapieha	Jerzy Brzóska		
16	1567	Radzszko- wice	Mikołaj Sapieha	Jerzy Brzóska		
17	1568	Grodno	Mikołaj Sapieha	Jerzy Brzóska		
18	12 I 1569—12 VIII 1659	Lublin	Mikołaj Sapieha	Jerzy Brzóska	Teofil Brzozowski, Kasper Irzykowiec	O. Halecki, <i>Przylączenie Podlasia, Wołynia i Kijowszczyzny do Korony</i> , s. 74

¹ Chronologię sejmów litewskich z lat 1540—1569 ułożyliśmy na podstawie: N. Maksimiejko, *Sejmy litewsko-ruskiego gosudarstwa do Unii Lubelskiej*, Charkow 1902, Dodatki s. 1-45.

ZESTAWIENIE 2

POSŁOWIE SZLACHTY ZIEMI BIELSKIEJ NA SEJMY RZECZYPOSPOLITEJ 1569—1793¹

Lp	Data	Posłowie	Piastowana godność	Źródło
1	1569	Brzozowski Teofil Irzykiewicz Kasper	podkomorzy ziemi bielskiej podkomorzy drohicki	O.Halecki, <i>Przylączenie Podlaska, Wołynia i Kijowszczyzny do Korony</i> , s. 74 L. Kolankowski, <i>Posłowie sejmów Zygmunta Augusta</i> , „Reformacja w Polsce” t. V (1928), s. 136, s. 138
2	1570	Wyszkowski Wojciech	sędzia grodzki brański	Tamże
3	1572	Maszycki Paweł Górski Jakub Brzozowski Sebastian	sędzia ziemi bielskiej	
4	1573			
5	1573			
6	1574			
7	1574			
8	1575	Brzóska Jerzy	chorąży ziemi bielskiej	Volumina Legum [cyt. dalej: VL] t. II, s. 139
9	1576			
10	1576			
11	1576			
12	1577	Brzozowski Teofil Wiszowaty Abraham	podkomorzy ziemi bielskiej komornik ziemi bielskiej	AGAD, Księga grodzka brańska z 1577 r., k. 258, zapis z 24 IV 1577
13	1578			
14	1579-80	Wyszeński Andrzej Jałbrzyk	pisarz grodzki bielski	VL t. II, s. 205; K. Niesiecki, <i>Herbarz</i> t. IX, s. 465
15	1581			
16	1582			
17	1585			
18	1587	Wyszeński Andrzej Jałbrzyk	wojski ziemi drohickiej	VL t. II, s. 233; K. Niesiecki, op. cit. t. IX, s. 463
19	1587	Brzozowski Teofil	podkomorzy ziemi bielskiej	<i>Scriptores rerum polonicarum</i> , t. XI, <i>Diariusze sejmowe z roku 1587</i> , wyd. A. Sokolowski, s. 66
20	1587-88	Wyszeński Andrzej Jałbrzyk	wojski ziemi drohickiej	VL t. II, s. 243; K. Niesiecki, op. cit. t. IX, s. 463
21	1589	Wyszeński Andrzej Jałbrzyk	wojski ziemi drohickiej	VL t. II, s. 249; K. Niesiecki, op. cit. t. IX, s. 463
22	1590			

Lp	Data	Posłowie	Piastowana godność	Źródło
23	1590-91	Brzozowski Krzysztof	podkomorzy ziemi bielskiej	VL t. II, s. 332; K. Niesiecki, op. cit. t. II, s. 339
24	1592			
25	1593			
26	1595			
27	1596	Brzozowski Krzysztof	podkomorzy ziemi bielskiej	VL t. II, s. 365
28	1597			
29	1598			
30	1600			
31	1601			
32	1603			
33	1605			
34	1606	Brzozowski Krzysztof Domanowski Adam Wyszkowski Balcer	podkomorzy ziemi bielskiej	AGAD, AR dz. II, nr 454 VL t. III, K. 439; K. Niesiecki, op. cit. t. IX, s. 463
35	1607			
36	1609			
37	1611			
38	1613			
39	1613	Brzozowski Krzysztof	podkomorzy ziemi bielskiej	AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1612—1614, k. 562
40	1615	Wyszkowski Stanisław		
41	1616			
42	1618	Brzozowski Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej	VL t. III, s. 158
43	1619			
44	1620	Brzozowski Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej	J. Pietrzak, <i>Sejmy z lat 1620—1621</i> , s. 102
45	1621			
46	1623			
47	1624			
48	1625			
49	1626	Lewicki Kulesza Wojciech	podstarości grodzki brański	AGAD, AR, dz. II, nr 938
50	1626	Kulesza Jan	chorąży ziemi bielskiej	A. Boniecki, <i>Herbarz t. XIII</i> , s. 143;
51	1627	Leśniowski Prokop	starosta brański	J. Seredyka, <i>Sejm zawieszonych nadziei</i> , s. 105

Lp	Data	Posłowie	Piastowana godność	Źródło
52	1628	Brzozowski Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej	AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1627—1630, k. 620
53	1629	Wiszowaty Marcján	starosta brański	K. Niesiecki, op. cit. t. VI, s. 47
54	1629	Leśniowski Prokop	pisarz ziemi bielskiej	J. Seredyka, <i>Posłowie Rzeczypospolitej na sejm „ratyfikacyjny” w 1629 r.</i> , s. 32
55	1631	Brzozowski Krzysztof	podstarości grodzki brański	
56	1623	Leśniowski Prokop	starosta raszewski	<i>Księcia Krzysztofa Radziwiłła hetmana WXL sprawy wojenne i polityczne 1621—1632</i> , s. 642
57	1632	Brzozowski Krzysztof	i cześnik podlaski	W. Kaczorowski, <i>Sejmy konwokacyjny i elekcyjny z 1632 r.</i> , s. 367
58	1632el.	Leśniowski Prokop	starosta brański	AGAD, APP, <i>Diariusz sejmii electionis 1632</i> , sygn. 303, k. 238
59	1633kor.	Brzozowski Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej i cześnik podlaski	A. Boniecki, op. cit. t. XIV, s. 126
60	1634	Leśniowski Prokop	starosta brański	AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1632—33, k. 638
61	1635	Brzozowski Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej i cześnik podlaski	AGAD, APP, <i>Diariusz sejmii coronationis</i> , sygn. 303, k. 1002
62	1635	Leśniowski Prokop	starosta brański	VL t. III, s. 409
63	1637	Skaszewski Mikołaj	czesnik podlaski	AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1635—40, k. 106
64	1637	Brzozowski Krzysztof	starosta brański	AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1636—37, k. 356
65	1638	Leśniowski Prokop	sędzia ziemi bielskiej	AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1636—37, k. 492
66	1639	Brzozowski Krzysztof	starosta brański	VL t. III, s. 449; K. Niesiecki, op. cit. t. II, s. 339
67	1640	Leśniowski Prokop	sędzia ziemi bielskiej	Z. Trawicka, <i>Sejm z roku 1639</i> , s. 590
		Brzozowski Krzysztof	starosta brański	AP Białystok, <i>Księga grodzka brańska z lat 1640—41</i> , k. 123
		Leśniowski Prokop	sędzia ziemi bielskiej	
		Brzozowski Krzysztof	starosta brański	

Lp	Data	Postawie	Piastowana godność	Źródło
68	1641			
69	1642			
70	1643			
71	1645			
72	1646			
73	1647			
74	1648	Skaszewski Mikołaj	chorąży ziemi bielskiej	VL t. IV, s. 87 i s. 94; J. Michałowski, <i>Księga pamiętnicza</i> , s. 130
75	1648	Żeński Krzysztof Skiwski Jan	pisarz ziemi bielskiej pisarz grodzki brański	VL t. IV, s. 99; J. Michałowski, <i>Księga pamiętnicza</i> , s. 266 i 271
76	1649	Żeński Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej	VL t. IV, s. 122
77	1649-50	Żeński Krzysztof Skaszewski Mikołaj	chorąży ziemi bielskiej	Ł. Częściak, <i>Sejm warszawski w 1649-50 r.</i> , s. 149
78	1650	Żeński Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej	VL t. IV, s. 154
79	1652	Skaszewski Mikołaj	chorąży ziemi bielskiej	W. Czaplinski, <i>Dwa sejmy z 1652 r.</i> , s. 99
80	1652	Żeński Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej	VL t. IV, s. 167
81	1653	Żeński Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej	
82	1654	Skiwski Jan Żeński Krzysztof	pisarz grodzki brański pisarz ziemi bielskiej	AGAD, AR dz. II, teka 9, nr 1210
83	1654	Żeński Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej	VL t. IV, s. 231
84	1655	Żeński Krzysztof	chorąży ziemi bielskiej	AGAD, AR dz. II, teka 10, nr 1361
85	1658	Skaszewski Mikołaj Żeński Krzysztof	chorąży ziemi bielskiej pisarz ziemi bielskiej	
86	1659	Żeński Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej	J. A. Chrapowicki, <i>Diariusz cz. I: 1656—1664</i> , s. 191 i 192
87	1661	Radziwiłł Bogusław Żeński Krzysztof	koniuszy WXLit. pisarz ziemi bielskiej	B. Radziwiłł, <i>Autobiografia</i> , s. 146
88	1662	Skaszewski Mikołaj Żeński Krzysztof	chorąży ziemi bielskiej pisarz ziemi bielskiej	S. Ochmann, <i>Sejmy lat 1661-62</i> , s. 256 Tamże
89	1664-65	Żeński Krzysztof Skaszewski Mikołaj Skiwski Jan	chorąży ziemi bielskiej surrogator brański	W. Klaczewski, <i>Walka sejmowa lat 1664-65</i> , s. 195

LP	Data	Posłowie	Piastowana godność	Źródło
90	1665	Karp Józef Skaszewski Mikołaj	podkomorzy ziemi bielskiej	Tamże, s. 205
91	1666	Żeński Krzysztof	chorąży ziemi bielskiej pisarz ziemi bielskiej	AGAD, AR dz. V, teka 480 nr 18961, list K. Żeńskiego z 9 V 1666 AGAD, AR dz. IVa, Kopie, teka 4, nr 37, k. 194
92	1666	Olszewski Benedykt	pisarz grodzki brański	
93	1667	Żeński Krzysztof Franciszek S. Sapieha	pisarz ziemi bielskiej cześnik WXLit.	K. Niesiecki, op. cit. t. X, s. 154 AGAD, AR dz. V, teka 241, nr 10816, list B. Olszewskiego z 9 II 1667
94	1668	Opacki Samuel Żeński Krzysztof	stolnik warszawski pisarz ziemi bielskiej	AGAD, APP, Diariusz sejm 1668, sygn. 322, k. 209
95	1668	Skaszewski Mikołaj	chorąży ziemi bielskiej	AGAD, AR dz. V, teka 241, sygn. 10816, list B. Olszewskiego z Kiersnowa z 25 VII 1668
96	1668	Sapieha Franciszek S. Radziwiłł Bogusław	cześnik WXLit. koniuszy WXLit.	VL t. IV, s. 497; B. Radziwiłł, <i>Autobiografia</i> , s. 96
97	1669 el.	Żeński Krzysztof Olszewski Benedykt	pisarz ziemi bielskiej pisarz grodzki brański	AGAD, APP, Diariusz sejm 1669, sygn. 32, k. 453
98	1669 kor.	Skaszewski Mikołaj Skaszewski Mikołaj	chorąży ziemi bielskiej chorąży ziemi bielskiej	AGAD, AR, dz. V, teka 190, nr 9020, list M. Łyczko do B. Radziwiłła z 12 IX 1669
99	1670	Opacki Samuel	stolnik warszawski	
100	1670			
101	1672	Skaszewski Mikołaj	chorąży ziemi bielskiej	Fr. Kluczycki, <i>Pisma do wieku i spraw J. Sobieskiego</i> t. I, cz. 2, s. 775
102	1672			
103	1673	Skaszewski Mikołaj	chorąży ziemi bielskiej	VL t. V, s. 64
104	1674konw.	Skaszewski Mikołaj Żeński Krzysztof	chorąży ziemi bielskiej pisarz ziemi bielskiej	K. Niesiecki, op. cit., t. X, s. 154 VL t. V, s. 115
105	1674 el.	Skaszewski Mikołaj	chorąży ziemi bielskiej	AGAD, APP, Diariusz sejm 1674, sygn. 33, k. 39; VL t. V, s. 146
106	1676	Żeński Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej	
107	1677	Żeński Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej	VL t. V, s. 168

Lp	Data	Posłowie	Piastowana godność	Źródło
108	1678-79	Żeński Krzysztof	pisarz ziemi bielskiej	K. Matwijowski, <i>Sejm grodzieński 1678—1679</i> , s. 144; K. Niesiecki, op. cit. t. II, s. 339
109	1681	Brzozowski Jan Hieronim	podczaszy podlaski	
110	1683	Branicki Stefan Mikołaj	starosta brański	K. Niesiecki, op. cit. t. II, s. 282
111	1685			
112	1688			
113	1688-89			
114	1690			
115	1693	zerwany, „województwo podlaskie na teraźniejszym sejmie posłów nie miało”		VL t. V, s. 390
116	1693	zerwany...		K. Sarnecki, <i>Pamiętniki z czasów J. Sobieskiego 1691—1696</i> , s. 60
117	1695	Gąsowski Aleksander-Józef	podstarości i sędzia grodzki brański	Tamże, s. 170
118	1696	Gąsowski Aleksander-Józef	stolnik ziemi bielskiej, podstarości i sędzia grodzki brański, chorąży ziemi bielskiej	VL t. V, s. 415
119	1697	Jeruzalski Wacław		
120	1697			
121	1698	Jeruzalski Wacław	chorąży ziemi bielskiej	A. Ch. Zatuski, <i>Epistolares historico-familiares</i> , t. II, s. 558
122	1699			
123	1701	Gąsowski Aleksander Skwarek	stolnik ziemi bielskiej	P. Smolarek, <i>Diariusz sejmu walnego warszawskiego 1701—1702</i> , s. 102
124	1701-2	Jeruzalski Wacław Gąsowski Aleksander	podstarości grodzki brański chorąży ziemi bielskiej stolnik ziemi bielskiej, podstarości grodzki brański	Tamże, s. 102
125	1703	Jeruzalski Wacław Brzozowski	chorąży ziemi bielskiej pisarz ziemi bielskiej	AGAD, AR, dz. VI, sygn. II 51a
126	1710	Jeruzalski Wacław Danowski Władysław	chorąży ziemi bielskiej pisarz ziemski i grodzki	A. Boniecki, op. cit. t. VIII, s. 275 R. Mienicki, <i>Diariusz walnej rady warszawskiej z roku 1710</i> , s. 134

Lp	Data	Posłowie	Piastowana godność	Źródło
127	1712	Kuczyński Marcin	wojski mielnicki	PSB t. XII, s. 164
128	1712-13	Karowski Kazimierz		Tamże
129	1717	Karowski Kazimierz		
130	1718	Karowski Kazimierz Zawisza	cześnik wiski łowczy ziemi bielskiej	Teki Podoskiego, t. VI, s. 94
131	1719-20	Karowski Kazimierz	cześnik wiski	PSB t. XII, s. 164
132	1720	Karowski Kazimierz	cześnik wiski	Teki Podoskiego t. II, s. 110
134	1724	Kuczyński Marcin Karowski Kazimierz Branicki Jan Klemens Karowski Kazimierz	stolnik ziemi bielskiej sędzia grodzki brański chorąży koronny sędzia grodzki brański	AGAD, AR, dz. VI, sygn. II, 54 VL t. VI, s. 207 Teki Podoskiego t. III, s. 42; VL t. VI, s. 233
135	1726	Karowski Kazimierz	sędzia grodzki brański	Teki Podoskiego t. III, s. 299
136	1728	Kuczyński Marcin	chorąży ziemi bielskiej	Teki Podoskiego t. IV, s. 17
137	1729	Karowski Kazimierz	stolnik ziemi bielskiej	Teki Podoskiego t. IV, s. 104
138	1730	Tarkowski	miecznik brzeszczański	
139	1732	Karowski Kazimierz	stolnik ziemi bielskiej	Teki Podoskiego t. IV, s. 105
140	1733	Kruszewski Paweł	podczaszy ziemi bielskiej	VL t. VI, s. 299
141	1733	Kruszewski Paweł Kuczyński Marcin Kuczyński Marcin	ziemia bielska — vacat podczaszy ziemi bielskiej chorąży ziemi bielskiej	A. Boniecki, op. cit. t. XIII, s. 114
142	1733		chorąży ziemi bielskiej	
143	1735			
144	1736			
145	1738	zerwany	ziemia bielska — vacat	Teki Podoskiego t. IV, s. 473
146	1740	Jeruzalski	„chorąży pancerny znaku hetmana polnego koronnego” stolnik ziemi bielskiej	Teki Podoskiego t. IV, s. 788
147	1744	Karowski Kazimierz Kamiński	general	M. Skibiński, <i>Europa a Polska w dobie wojny o sukcesję austriacką 1740—1745</i> , s. 291
148	1746	Ossoliński Aleksander zerwany	starosta drohicki ziemia bielska — vacat	W. Konopczyński, <i>Diariusze sejmowe z wieku XVIII t. II</i> , s. 225

Lp	Data	Postawienie	Piastowana godność	Źródło
149	1748	Karwowski Paweł Starzeński Maciej Maurycy	stolnik ziemi bielskiej pisarz grodzki brański	Tamże, t. I, s. 225
150	1750	Karwowski Paweł Kruszewski Jan	podczaszy ziemi bielskiej częśnik ziemi bielskiej	Tamże, t. III, s. 33
151	1752	Kuczyński Kazimierz	chorąży ziemi bielskiej	Tamże, t. III, s. 135
152	1754	Starzeński Maciej Maurycy Pułaski Józef Wilczewski Józef	starosta brański starosta warecki „Pułkownik wojsk JKM”	Tamże, t. III, s. 184
153	1756	Kruszewski Jan	stolnik ziemi bielskiej	Tamże t. III, s. 228
154	1758	Karwowski Paweł	chorąży ziemi bielskiej	W. Konopczyński, <i>Polska w dobie wojny siedmioletniej</i> cz. II, s. 352
155	1760	Mokronowski Andrzej	starosta ciechanowski	J. Nieć, <i>Młodość ostatniego elekta</i> , s. 202
156	1761	Starzeński Maciej Maurycy Karwowski Stanisław	starosta brański łowczy ziemi bielskiej	W. Konopczyński, <i>Polska w dobie wojny siedmioletniej</i> , cz. II, s. 476
157	1762	Poniatowski Stanisław Mokronowski Andrzej	stolnik litewski starosta janowski	S. Rembieleński, <i>Zebranie diariuszów trzech sejmów</i> , Warszawa 1765, s. 183
158	1764	Starzeński Maciej Maurycy Mokronowski Andrzej	starosta brański starosta janowski	PSB t. XII, s. 169
159	1764	Starzeński Maciej Maurycy Karwowski Stanisław Starzeński Maciej Maurycy	starosta brański podstoli bielski starosta brański	T. Żychliński, <i>Złota księga szlachty polskiej</i> t. VII, s. 225
160	1764	Kuczyński Leon Sienicki	stolnik mielnicki łowczy bielski	S. Rembieleński, op. cit., s. 464 Teki Glinki, teka 410, s. 7
161	1766	Starzeński Maciej Maurycy Karwowski Stanisław	starosta brański podstoli bielski, starosta augustowski i narewski	S. Rembieleński, op. cit., s. 513
162	1767-68	Poetyło Maciej Wilczewski Józef	podczaszy bielski podkomorzy wiski	A. Sozański, <i>Diariusz sejmu extraordinaryjnego</i> w Warszawie 1767—1768, s. 22

Lp	Data	Posłowie	Piastowana godność	Źródło
163	1768	Wybory prawdopodobnie zbytkowane		
164	1773-75	Karwowski Stanisław Kruszewski Józef	stolnik bielski skarbnik bielski	W. Konopczyński, <i>Chronologia sejmów polskich</i> , s. 167 PSB t. XII, s. 169
165	1776	Hryniewicki Paweł	sędzia ziemi bielskiej	A. Boniecki, op. cit. t. XII, s. 359 BUW, <i>Diariusz sejm ordynaryjnego 1776</i> , spis posłów s. 2
166	1778	Poniatowski Stanisław Hryniewicki Paweł	generał-porucznik wojska koronnego sędzia ziemi bielskiej	BUW, <i>Diariusz sejm 1778</i> , Warszawa 1779, spis posłów, s. 3
167	1780	Mokronowski Andrzej Potocki Piotr	generał-porucznik starosta janowski	PSB t. XXVIII, s. 128
168	1782	Hryniewicki Paweł Karwowski Stanisław	starosta szczyrzecki sędzia ziemi bielskiej regent koronny	VL t. VIII, s. 582 P. Kiciński, <i>Diariusz sejm walnego z 1782 r.</i> , Warszawa 1782, s. 2
169	1784	Starzeński Michał Hieronim Hryniewicki Paweł Starzeński Michał Hieronim	starosta brański sędzia ziemi bielskiej starosta brański	T. Żychliński, <i>Złota księga t. VII</i> , s. 229 M. H. Starzeński, <i>Na schyłku dni Rzeczypospolitej</i> , s. 56
170	1786	Hryniewicki Paweł	sędzia ziemi bielskiej	BN, oddział mikrofilmów, mikr. nr 9684, „Seryarz senatorów i posłów na sejm 1786”, s. 18
171	1788	Karwowski Stanisław Ossoliński Józef	regent kancelarii koronnej starosta sandomierski	J. Michalski, <i>Sejmiki poseselskie 1788 roku</i> , PH t. LI, 1960, s. 351
172	1790	Potocki Piotr	starosta szczyrzecki	T. Żychliński, op. cit. t. VII, s. 229
173	1792	Starzeński Michał Hieronim Węgierski Jan Trojanowski Feliks	starosta brański szambelan JKMci sędzia ziemi bielskiej (?)	VL t. IX, s. 320
174	1793	Trojanowski Jakub Ołdakowski Melchior	sędzia ziemi bielskiej	VL t. X, <i>Konstytucja sejm grodzieńskiego</i> , s. 54

¹ Chronologię sejmów polskich podajemy za W. Konopczyński m. *Chronologia sejmów polskich*, Kraków 1948. Odszukanie nazwisk posłów ziemi bielskiej na sejmy z lat 1570, 1572 oraz 1678 zawdzięczam koleżancej pomocy dr J. Urwanowicza, któremu są drogą składam serdeczne podziękowanie.